

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)
“ ” _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
на тему: «ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ»

Виконавець:

студент ФФБС

Ляховецька Олександра Анатоліївна _____

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н, доцент

Кир'язова Тетяна Олександрівна _____

/підпис/

Одеса 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	6
1.1. Економічна сутність, склад та класифікація доходів місцевих бюджетів.....	6
1.2. Сучасний стан та особливості формування доходів місцевих бюджетів України.....	11
1.3. Порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами..	16
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ВИКОНАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ ЗА 2020-2023 РОКИ.....	22
2.1. Тенденції формування дохідної частини місцевих бюджетів України за 2020 – 2023 роки.....	22
2.2. Вплив міжбюджетних трансфертів на формування дохідної частини місцевих бюджетів	36
2.3. Виконання місцевих бюджетів на прикладі бюджету Одеської міської територіальної громади.....	41
РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	47
3.1 Досвід формування доходів місцевих бюджетів зарубіжних країн	47
3.2. Шляхи вдосконалення формування дохідної частини місцевих бюджетів України	55
ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Актуальність теми Фінансовою основою органів місцевих самоврядувань є місцевий бюджет, який відіграє ключову роль у забезпеченні фінансових ресурсів для реалізації місцевих програм та проєктів, розвитку інфраструктури та надання соціальних послуг. Доходи місцевих бюджетів забезпечують можливість органів місцевого самоврядування виконувати покладені на них функції, що є критично важливим для ефективного управління територіями, підвищення якості життя громадян і стимулювання економічного розвитку регіонів.

У сучасних умовах нестача надходжень призводить до зменшення рівня фінансової автономії місцевих органів влади, що обмежує їхню здатність самостійно вирішувати місцеві проблеми та задовольняти потреби громади.

Метою дослідження є аналіз структури та динаміки доходів місцевих бюджетів України в сучасних умовах, визначення основних тенденцій їх формування та пріоритетних шляхів розв’язання проблем механізмів формування дохідної частини місцевих бюджетів, що дозволить забезпечити стійкий розвиток місцевих громад та підвищити їх фінансову автономію.

Відповідно до мети завданнями виступають:

- розкрити сутність, склад та класифікацію доходів місцевих бюджетів
- з’ясувати сучасний стан та особливості формування доходів місцевих бюджетів України
- визначити порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами
- проаналізувати тенденції формування дохідної частини місцевих бюджетів України
- виконати аналіз впливу міжбюджетних трансфертів на формування дохідної частини місцевих бюджетів
- оцінити виконання місцевих бюджетів на прикладі бюджету Одеської міської територіальної громади
- проаналізувати досвід формування доходів місцевих бюджетів зарубіжних країн

– запропонувати шляхи вдосконалення формування дохідної частини місцевих бюджетів України

Об'єктом дослідження виступає: процес формування дохідної частини місцевих бюджетів України

Предмет дослідження: економічні відносини, які виникають у процесі формування дохідної частини місцевих бюджетів.

Методи дослідження: під час дослідницької роботи використовуються різні методи такі як порівняння, абстрагування та аналіз, під час роботи з аналітичними даними, дедукції та гіпотетичний метод – використовується для визначення зв'язків між різними факторами впливу на надходження місцевих бюджетів в сучасних кризових умовах.

Інформаційно-аналітична база дослідження. Під час виконання дипломної роботи були використані матеріали: Податковий кодекс України, Бюджетний кодекс України, аналітичні дані Міністерства фінансів України, аналітичні дані сайту Одеської міської територіальної громади, дані Державної казначейської служби України, навчальні посібники, інтернет-ресурси, а також статті.

Публікації: На основі результатів виконання кваліфікаційної роботи бакалавра, прийнято учать в студентській науково-практичній конференції факультету фінансів та банківської справи Одеського національного економічного університету «Стабілізація фінансово-економічної системи України» з публікацією тез на тему: «Особливості формування доходів місцевих бюджетів України».

Структура кваліфікаційної роботи: робота складається з вступу, трьох розділів, що в свою чергу складаються з восьми пунктів, висновок, використані джерела та додатки.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 72 сторінках, список використаних джерел – 56 найменувань. Робота містить 17 таблиць, 10 рисунків та 2 додатки.

У першому розділі розглядається економічна сутність, склад та класифікація доходів місцевих бюджетів, сучасний стан та особливості

формування доходів місцевих бюджетів України, порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами.

У другому розділі увага приділяється до тенденції формування дохідної частини місцевих бюджетів України за 2020 – 2023 роки, виконання місцевих бюджетів на прикладі бюджету Одеської міської територіальної громади та вплив міжбюджетних трансфертів на формування дохідної частини місцевих бюджетів.

У третьому розділі розглядається досвід формування доходів місцевих бюджетів зарубіжних країн та шляхи вдосконалення формування дохідної частини місцевих бюджетів України.

У висновках сформульовані результати випускної роботи.

Присутні додатки, які розкривають деякі аспекти більш детальною.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

1.1. Економічна сутність, склад та класифікація доходів місцевих бюджетів

Місцеві бюджети відіграють ключову роль у фінансовій системі кожної держави, забезпечуючи фінансові ресурси для реалізації місцевих програм та проектів, розвитку інфраструктури та забезпечення соціальних послуг. Ефективне управління доходами місцевих бюджетів є важливим чинником стабільного економічного розвитку регіонів і країни в цілому. Розуміння економічної сутності доходів місцевих бюджетів, їх складу та класифікації дозволяє визначити основні джерела фінансування місцевих органів влади та оптимізувати їх використання для досягнення максимального ефекту. У цьому підрозділі розглянемо основні аспекти доходів місцевих бюджетів, їх структура, функції та вплив на економічний розвиток регіонів.

В першу чергу розглянемо економічну сутність доходів місцевих бюджетів. Визначимо, що місцевий бюджет - це фінансовий інструмент, який становить основу фінансування діяльності місцевих органів влади та управління. Самі місцеві бюджети утворюються на різних рівнях влади, таких як міста, села, області тощо. Вони є частиною загальної бюджетної системи країни та мають свою структуру, в якій відображені надходження бюджету та його витрати. За їх функціонування відповідають дохідна частина бюджету, так як без фінансування місцевих бюджетів, виконавчі органи влади не можуть виконувати доручення за для яких і вони були створенні.

Доходи місцевих бюджетів - це сукупність грошових надходжень, які отримує влада місцевих органів та управління для фінансування різноманітних програм, послуг та інфраструктурних проектів на місцевому рівні. Ці доходи грають ключову роль у забезпеченні функціонування та розвитку місцевого самоврядування.

Значення доходів місцевих бюджетів для місцевого самоврядування є великим.

По-перше, вони забезпечують можливість місцевим органам самостійно вирішувати питання, пов'язані з розвитком своїх територій, без залежності від центральної влади.

По-друге, доходи місцевих бюджетів дозволяють місцевим органам виконувати різноманітні функції, включаючи управління місцевими службами, забезпечення соціальних послуг, розвиток інфраструктури та інше.

По-третє, завдяки доходам місцевих бюджетів можна фінансувати будівництво та дорожні роботи, ремонт або повне оновлення водопроводів, каналізаційних систем, шкіл, лікарень та інших об'єктів інфраструктури. Також, доходи забезпечують можливість реалізації проектів та програм, спрямованих на покращення умов проживання громади, підвищення рівня освіти, охорони здоров'я, культури та інших сфер.

Доходи мають вирішальне значення для функціонування місцевих органів влади і відіграють ключову роль у суспільному житті. Вони є основним джерелом фінансування для місцевих самоврядувань, що дозволяють забезпечити стабільність фінансових ресурсів, необхідних для надання послуг і виконання програм на місцевому рівні. Надходження використовуються з метою фінансування різноманітних програм і послуг, які надаються місцевими органами влади. Це можуть бути наприклад:

Соціальні послуги, такі як догляд за людьми, які мають групу інвалідності або є похилого віку, і не можуть самостійно за собою доглядати. Надання притулків для людей, які втратили місце проживання. Допомога з працевлаштуванням для осіб які втратили роботу і так далі.

Проекти на розвиток і покращення інфраструктури в містах, селах або регіонах. Вони охоплюють будівництво та реконструкцію доріг, мостів, тунелів, аеропортів, залізничних станцій, портів, водопровідних та каналізаційних систем, енергетичних мереж, тощо.

Проекти пов'язані з будівництвом нових навчальних закладів або їх ремонтом, модернізація освітнього оснащення для шкіл і закладів вищої освіти, оновлення програм навчання, підвищення кваліфікації вчителів та працівників освіти, організація позашкільної освіти, стимулювання наукових досліджень та інновацій в освіті.

Проекти з організацією культурних заходів, фестивалів, виставок, театральних вистав, концертів, майстер-класів та інших культурних подій, що програми сприяють збереженню та розвитку культурної спадщини, популяризації мистецтва, розвитку творчого потенціалу місцевих жителів, а також створенню сприятливого культурного середовища.

А також на місцеві заходи безпеки. Це може бути організація навчань з питань безпеки, заходи у сфері громадського порядку, тобто патрулювання районів поліцією, регулювання транспортного руху, пожежна безпека та охорона здоров'я.

Надалі розглянемо склад доходів місцевих бюджетів так як завдяки ним і відбувається фінансування усіх проектів та послуг.

Наповнюють дохідну части міського бюджету податкові та неподаткові надходження, трансферти та доходи від операцій з капіталом. За розділом 12 «Податкового кодексу України» до податкових надходжень відносяться усі податки та збори, що йдуть у міський бюджет. До них можна зазначити єдиний податок та податок на майно, збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір.

Податок на майно є формою оподаткування, за якої фізичні та юридичні особи сплачують податок на рухоме або нерухоме майно, яким ті володіють. Цей податок включаю у себе декілька складових: податок на нерухоме майно, плата за землю та податок за транспорт. Податок на нерухоме майно сплачується за право власності на будівлі, споруди та інші об'єкти нерухомості, відмінні від земельної ділянки. Власниками можуть виступати як юридичні так і фізичні особи та нерезиденти, що мають у власності нерухомість на території держави. Ставки цього податку на нерухоме майно встановлює влада на території, якої знаходиться

об'єкт. Ставка не може бути більшою а ніж 1,5 відсотків від мінімальної заробітної плати.

Транспортний податок стягується з усіх власників, що мають транспортний засіб якому менше 5 років чи його вартість перевищує триста сімдесят п'ять розмірів мінімальної заробітної плати. Податок сплачується за кожний транспорт який є у користуванні платника у розмірі 25000 гривень. Сплата відбувається одноразово.

Плата за землю це податок який сплачують усі фізичні та юридичні особи, що являють собою власниками земельних ділянок. Ставка податку залежить від нормативно грошової оцінки

До неподаткові надходження відносять доходи, що не підтягаються стягуванню з них податків і вони є наповнювачами для бюджетів місцевих органів.

Серед неподаткових надходжень відзначаються доходи, отримані від власності, такі як орендна плата за майно та доходи від користування комунальним майном. Прибуток від підприємницької діяльності є частиною неподаткових надходжень, які допомагають у формуванні місцевих бюджетів та забезпеченні різноманітних потреб громади. Адміністративні збори та платежі також належать до цієї категорії. Вони стягуються за надані послуги або різноманітні ліцензії та дозволи.

Доходи від операцій з капіталом представляють собою грошові надходження, які отримуються внаслідок реалізації різних капітальних активів. Ці надходження включають прибуток, який генерується від продажу різноманітних видів майна чи інших капітальних активів, таких як основні фонди, державні резерви, нерухомість, земельні ділянки та інші. Вони є значущим джерелом фінансування для бюджетів і дозволяють забезпечувати різноманітні потреби та програми, спрямовані на розвиток територій та покращення життя громадян.

Трансфerti надходять від інших установ державної влади, органів місцевого самоврядування або інших країн та міжнародних організацій. Ці кошти

надаються безумовно та безповоротно і спрямовані на підтримку різноманітних програм, проектів або потреб, включаючи соціальні послуги, економічний розвиток, інфраструктурні проекти, гуманітарну допомогу та інше.

Крім того, що доходи місцевих бюджетів різняться за джерелами формування, тобто податкові та неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, трансферти, вони також класифікуються за спрямуванням використання, призначенням та структурою.

За спрямуванням використання надходжень виділяють два види фондів загальний та спеціальні. Загальний фонд призначений для фінансування загальних витрат місцевих органів. До доходів місцевих бюджетів загального фонду відносяться: міжбюджетних трансфертів, податок на доходи фізичних осіб, єдиний податок, акцизний податок, податок на прибуток підприємств, податок на майно, а також міжбюджетні трансферти. Спеціальні фонди спрямовані на конкретні цілі або програми. До їх фінансування входять усі доходи, що мають цільове призначення.

Якщо розглядати доходи за призначенням можна їх відокремити на дві групи доходи виділенні на загальні потреби та цільові доходи. Доходи на загальні потреби призначаються для покриття витрат загального характеру місцевих органів влади. Їх застосовують для фінансування великої сукупності послуг та програм. Цільові доходи навпаки призначаються для конкретних програм або проектів заздалегідь визначених цілей. Вони можуть бути зібрані через спеціальні податки, збори або інші джерела, прив'язані до конкретних ініціатив. Наприклад, це можуть бути кошти, призначені для ремонту доріг, підтримки культурних заходів, розвитку медичної інфраструктури тощо.

За структурою можна класифікувати як внутрішні та зовнішні. Внутрішні доходи здійснюються в межах територій які призначені місцевому самоврядуванню. Ці доходи можуть включати податки, платежі за послуги, штрафи, комісійні, доходи від майна та інші внутрішні джерела фінансування. Зовнішні доходи надходять ззовні до місцевого бюджету до яких відносяться міжбюджетні трансферти.

1.2. Сучасний стан та особливості формування доходів місцевих бюджетів

Для того щоб органи місцевого самоврядування могли виконувати свої функції та повноваження, їм надається право володіти і розпоряджатися коштами та майном. Місцеві бюджети відіграють ключову роль у фінансовому забезпеченні діяльності місцевих органів влади та реалізації їхніх функцій. Вони є частиною загальної бюджетної системи країни та важливим фінансовим інструментом для місцевих органів влади.

Формування місцевих бюджетів регулюється законами та нормативно-правовими актами. Місцевий бюджет включає доходи та витрати, призначені для виконання повноважень місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Ці доходи та витрати об'єднуються в єдиному балансі відповідного місцевого бюджету.

Відповідно до Бюджетного кодексу України, існує близько півсотні джерел фінансування місцевих бюджетів. Одним із них є податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), більше половини якого надходить до місцевих бюджетів. Прибутки комунальних підприємств також мають значний вплив, оскільки вони повністю спрямовуються до місцевих бюджетів. Крім того, існують трансфери з Державного бюджету України. Субвенції на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист, інвестиційні проекти та інші цілі, разом із різноманітними дотаціями, завжди є важливим джерелом підтримки для будь-якої громади. Також до них можна додати додаткові дотації для територіальних громад за для усунення проблем з біженцями під час воєнних дій.

З початком повномасштабних воєнних дій зі сторони російської федерації, деякі доходи бюджету або повністю або частково зникли. Усе це сильно вдарило по економіці України

Для того щоб життя населення безперебійно функціонувало, а також сама держава не опинилася в борговій ямі Урядом було вжито першочергових заходів, згідно з якими бюджети країни було переорієнтовано на виконання військових

потреб та здійснення найнеобхідніших соціальних видатків, через нехватку фінансових ресурсів у цих секторах економіки.

Перший рік війни в країні був тяжкий період, але органи місцевого самоврядування продемонстрували належну фінансову стійкість. Усе це через впровадження реформи децентралізації, що є одним з основних напрямів реформування системи місцевого самоврядування в Україні. Цей процес включає передачу більшої частини фінансових повноважень та ресурсів від центрального уряду до місцевих органів влади. Основні його етапи полягають у тому, щоб відбулась передача податкових повноважень, тобто місцеві бюджети отримали право на більшу частку надходжень від податку на доходи фізичних осіб, єдиного податку, податку на нерухоме майно і плати за землю та збільшення кількості місцевих податків та зборів, які можуть встановлюватися органами місцевого самоврядування.

Ця реформа надала громадам автономні, самостійні та належні фінансові ресурси, що відіграли ключову роль у подоланні викликів.

У першій частині 2022 році війна суттєво вплинула на фінансову і матеріальну базу місцевого самоврядування. Весною першого року війни надходження до місцевих бюджетів зменшилися порівняно з лютим, до потачку повномасштабної війни. Проте вже в травні почалося зростання надходжень до місцевих бюджетів.

Зменшення надходжень першочергово пов'язано з частковою або повною окупацією територій, воєнних дій на стиках двох армій тобто так званому «нулі» та на територіях, на яких часто відбувається бомбардування жилих територій.

Хоча в той же час в регіонах де спостерігалось різке збільшення біженців навпаки відбувся поступовий приріст надходжень. Так як в таких регіонах почався поступовий процес пов'язаний зі зміцненням діяльності бізнесу, що в свою чергу покращало стан економіки держави. Зростання доходної частини загального фонду місцевих бюджетів у таких регіонах в 2022 році значно зріс.

Протягом розглянутого періоду, основну частку власних доходів місцевих бюджетів склали податки на прибуток. Це стало наслідком зростання відрахувань

з заробітних плат військовослужбовців та збільшення нормативу зарахування податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів.

Також зменшення притоку надходжень пов'язано з полегшенням оподаткування для фізичних та юридичних осіб.

Так у 2022 році відбувся ряд податкових новацій. Відбулося зменшення проценту Єдиного податку для окремих груп. Для 1 і 2 груп сплата податку відбувається добровільно. Для власників великих підприємств дозволили перейти з податку на прибутку що складає 18% на Єдиний податок за зниженою ставкою у 2%, коли за звичних обставин відсоток цього податку має складати 5%.

Якщо звернути увагу на податкові пільги у той період, то можна визначити, що вони призвели до найбільшого відносного спаду акцизного податку на початку загострення воєнного конфлікту, особливо це стосується акцизного податку. Так у березні 2022 року Уряд скасував акциз на пальне, але вже середині осені того ж року ставки було відновлено, але не в повній мірі.

Навіть з ростом цін не відбувся позитивний приріст в осені, і тільки взимку 2022 року надходження акцизу показали приріст. У зв'язку з пріоритетністю видатків та вимогами військового стану, місцеві органи самоврядування перш за все скоротили всі не першочергові видатки.

Далі розглянемо міжбюджетні трансферти, так як вони також сильно впливають на стан місцевих бюджетів.

Базова дотація — це фінансова допомога, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам з метою підтримки їхньої фінансової спроможності. Отримують офіційні трансферти лише ті регіони індекс податкоспроможності яких нижче 0,9, а від середнього по Україні. В той же час, регіони що які мають індекс податкоспроможності вище 1,1 перераховують частину своїх бюджетних ресурсів у вигляді реверсної дотації для підтримки менш забезпечених громад. Усе це передбачає механізм горизонтального вирівнювання.

На 2022 рік горизонтальне вирівнювання було проведено для 1 438 бюджетів територіальних громад за надходженнями податку на доходи фізичних осіб. Обчислення відбувалось з такими параметрами, як кількість наявних жителів

країни, кількість осіб що є жителями країни, але були внутрішньо переміщені, надходження податку на доходи фізичних осіб, податку на прибуток підприємств, що зараховуються до обласних бюджетів, а також надходження податку на доходи фізичних осіб, що зараховується до бюджетів територіальних громад.

До цього додатково враховуються надходження деяких податків, що корегуються. Винятком є показники бюджету областей, що в той період були під окупацією де органи влади не могли здійснювати свої повноваження, а також показники бюджету міста Києва

З урахуванням зазначених параметрів, середній рівень надходжень на одного жителя, який використано в розрахунку базової/реверсної дотації на 2022 рік для бюджетів територіальних громад за податком на доходи фізичних осіб, становить 3 391,91 грн.

Надходження податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів протягом першого кварталу 2022 року завжди залишалися в позитивному значенні.

Це, по-перше, зумовлено зростанням відрахувань із заробітних плат військовослужбовців, а по-друге, збільшенням нормативу зарахування ПДФО до місцевих бюджетів.

Субвенція – це грошова допомога, яку надає держава або вищий орган влади нижчим органам влади, регіонам або окремим галузям економіки з метою підтримки їхніх фінансових потреб або для реалізації конкретних програм і проектів. Вона має цільове призначення і використовується для фінансування певних видатків, наприклад, на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист, інфраструктуру тощо.

Найбільшу часту у структурі офіційних трансферів має освітня субвенція. Якщо звернути на закон, то в статті 103 Бюджетного кодексу, субвенція спрямовується на оплату праці з нарахуваннями для педагогічних працівників спеціальних шкіл, ліцеїв та інших навчальних закладів, визначених переліком.

У 2022 році було заплановано розмір освітньої субвенції для кожної громади. Однак, її значно зменшили через воєнний стан країни, у період з червня

по грудень 2022 року. Вже в кінці року відбувся перерозподіл обсягу та розподіл резерву освітньої субвенції з державного бюджету до місцевих бюджетів з метою виплати заробітної плати педагогічним працівникам закладів загальної середньої освіти та запобігання кредиторській заборгованості.

Особливістю міжбюджетних відносин у 2023 році стало запровадження кількох нових міжбюджетних трансфертів. Зокрема, для фінансового забезпечення місцевих бюджетів в умовах нестабільності передбачається надання додаткової дотації для здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу внаслідок повномасштабної агресії російської федерації.

Через значну кількість біженців що учнями, та неможливість їх точного підрахунку, необхідних для розподілу освітньої субвенції серед територіальних громад, Міністерство освіти і науки України, не здійснило розподіл на наступний навчальний 2023 рік. Розподіл цих субвенцій відбувся з урахуванням уточненого контингенту учнів станом на 5 вересня 2022 року.

Вперше також передбачені такі субвенції: на облаштування безпечних умов у закладах середньої освіти; на придбання шкільних автобусів; на підтримку окремих закладів і заходів у системі охорони здоров'я; інші субвенції з державного бюджету.

Якщо ж розглядати ситуацію повністю за декілька років можна зробити висновок, що повномасштабна війна підтвердила, що місцеве самоврядування може гідно протистояти будь-яким викликам, в тому числі й у фінансовій сфері. Реформа децентралізації, яка була ефективно проведена, дала змогу місцевому самоврядуванню отримати автономні, самостійні, належні фінансові ресурси, які відіграли ключову роль у подоланні викликів.

1.3 Порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами

В умовах функціонування місцевих бюджетів одним з ключових аспектів є ефективне казначейське обслуговування, яке забезпечує правильне ведення фінансових операцій та контроль над їх реалізацією. Порядок казначейського обслуговування має велике значення для забезпечення фінансової стабільності та ефективного управління місцевими фінансами. Доходи, які надходять до місцевих бюджетів, потребують систематичного контролю та правильного розподілу з метою забезпечення фінансової підтримки відповідно до потреб територіальних громад.

У даній частині буде розглянуто порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами, зокрема будуть висвітлені процеси збору, обробки, зберігання та розподілу доходів від різних джерел. Також будуть розглянуті нормативно-правові акти, що регулюють цей процес, а також важливі принципи та методи контролю за використанням доходів місцевих бюджетів.

Аналіз порядку казначейського обслуговування за доходами місцевих бюджетів дозволить виявити його основні складові, визначити проблемні аспекти та запропонувати шляхи їх вирішення. Такий підхід сприятиме покращенню управління фінансовими ресурсами на місцевому рівні та забезпечить більшу ефективність використання бюджетних коштів для потреб громадян і розвитку територій.

В першу чергу розглянемо що таке казначейське обслуговування місцевих бюджетів та його значення.

Казначейське обслуговування - це комплекс фінансових послуг, які пов'язанні з обслуговуванням бюджетних коштів країни. Послуги надаються Державною казначейською службою України для управління грошовими потоками, зберігання та обробки фінансових активів, а також контролю за розподілом коштів у межах бюджету.

Казначейське обслуговування місцевих бюджетів ефективно управляє фінансовими ресурсами, завдяки чому зменшує ризики бюджетних втрат. Контроль за фінансовими потоками допомагає зберігати дисципліну у використанні бюджетних коштів. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів дозволяє уникнути ризиків, що грошові ресурси будуть загублені. Або неправильно використані тобто не на ті цілі. Також, казначейське обслуговування сприяє підвищенню прозорості та відповідальності в управлінні фінансами місцевих бюджетів, оскільки вона вимагає звітності та обліку фінансових операцій.

Для більш детального ознайомлення визначимо основні законодавчі та нормативні засади, які корегують роботу казначейського обслуговування місцевих бюджетів в Україні. Вони базуються на таких нормативних актах, що визначають порядок та правила здійснення цієї діяльності.

По-перше, державна казначейська служба України у своїй діяльності опирається на Бюджетний кодекс України. Цей закон включає принципи та правила формування, виконання та контролю за використанням бюджетних коштів, включаючи казначейство.

По-друге, саме обслуговування місцевих бюджетів керується Постановою Кабінету Міністрів України "Про порядок казначейського обслуговування": Цей нормативний акт встановлює детальні правила та процедури здійснення казначейського обслуговування на рівні місцевих бюджетів.

Також, діяльність казначейства керується самою Конституцією України, указами президента, Верховною Радою, Кабміном, Мінфіном та іншими нормативними актами залежно від управління.

Для подальшого розуміння теми визначимо організаційну структуру Державної казначейської служби України. Вона включає саме керівництво, тобто голову Державної казначейської служби та його заступників. Вони відповідають за керівництво діяльності служби та реалізацію її стратегічних цілей.

Наступним до структури казначейства можна зазначити Центральний апарат. Він включає різні управління та відділи, такі як управління з питань

фінансової діяльності, моніторингу та аналізу, контролю якості, правового забезпечення, кадрового забезпечення та інші. Центральний апарат забезпечує функціонування та розвиток ДКСУ.

Наступна категорія у структурі ДКСУ це територіальні органи тобто це підрозділи на рівні областей, районів та міст. Вони є відповідальні за обслуговування бюджетів на місцевому рівні, включаючи операції з розрахунками та обробку фінансових документів. Для розуміння структура ДКСУ знаходиться у додатку А.

Надалі розглянемо Порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами. Цей порядок передбачає ряд процедур та дій, спрямованих на ефективне управління та використання фінансових ресурсів. Опираючись на наказ «Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів» 23.08.2012 № 938 можна зрозуміти, що цей наказ визначає конкретні процедури та правила, які повинні бути дотримані при здійсненні казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами.

Сплата платежів відбувається на спеціалізовані рахунки для надходжень або на єдиний рахунок, відкритий у Казначействі. Оплата зобов'язань повинна бути в національній валюті та в готівковій чи безготівковій формі. Вона здійснюється через банківські установи, де клієнти мають рахунки, або через поштові служби та органи місцевого самоврядування за місцем проживання.

Усі надходження до місцевих бюджетів, включаючи позики та запозичення, обов'язково перераховуються через рахунки, що знаходяться в Казначействі.

Обробка платежів, які надійшли до місцевих бюджетів, відбувається в такій послідовності:

1. Повернення помилково або надмірно зарахованих коштів до місцевих бюджетів;
2. Розподіл платежів між різними бюджетами відповідно до нормативів;
3. Перерахування реверсних дотацій до державного бюджету;
4. Проведення розрахунків за міжбюджетними трансфертами;
5. Погашення позик, які були надані за рахунок коштів, що перебувають на єдиному казначейському рахунку;

6.Зарахування коштів на рахунки для обліку надходжень загального та спеціального фондів місцевих бюджетів.

При обслуговуванні місцевих бюджетів за доходами, органи Казначейства проводять операції з платежами, які становлять доходи загального та спеціального фондів місцевого бюджету, за винятком власних надходжень бюджетних установ, ті що розподіляються між різними рівнями місцевих бюджетів та платежі що тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету та підлягають подальшому розподілу.

Платежі, які призначені для загального фонду місцевих бюджетів, перераховуються на відповідні рахунки Казначейства на ім'я відповідного органу Казначейства, враховуючи коди бюджетної класифікації. Для збору цих платежів щодня в Казначействі відкриваються рахунки для кожного місцевого бюджету, кількість яких визначається рішенням ради щодо відповідного місцевого бюджету, щоб забезпечити ефективне виконання його функцій. Кожного дня кошти, які надходять згідно з графіком за допомогою програмного забезпечення, автоматично списуються з рахунків органів Казначейства на відповідні рахунки, відкриті для кожного місцевого бюджету.

Платежі, що відносяться до спеціального фонду, перераховуються на ім'я відповідного органу, на рахунки в Казначействі, за кодами бюджетної класифікації.

Для накопичення платежів до спеціального фонду місцевих бюджетів, в Казначействі відкриваються рахунки для кожного місцевого бюджету.

Кожного дня кошти, що надходять, фіксуються програмним забезпеченням та автоматично перераховуються на відповідні рахунки.

Якщо місцева рада приймає рішення щодо обслуговування коштів на розвиток бюджету, збір коштів на розвиток перераховується в наступний робочий день на поточні рахунки місцевих фінансових органів, що відкриті в банках державного сектору для подальшого розподілу між головними розпорядниками бюджетних коштів.

Платежі, які потрібно розподілити між різними рівнями місцевих бюджетів, перераховуються на відповідні рахунки в Казначействі на ім'я відповідного органу.

Кошти, які мають бути розподілені між різними рівнями бюджетів, в кінці робочого дня автоматично перераховуються між загальним або спеціальним фондом відповідних місцевих бюджетів.

Платежі, які тимчасово відносяться до доходів місцевого бюджету і підлягають розподілу між різними бюджетами та отримувачами коштів, перераховуються на рахунки в Казначействі на ім'я відповідного органу.

Кошти, що тимчасово віднесені до доходів місцевих бюджетів і підлягають розподілу, в кінці робочого дня, розподіляються.

Після цього ці кошти зараховуються до загального або спеціального фонду місцевих бюджетів. Частина цих коштів, що призначені для інших отримувачів, перераховують на їхні рахунки.

Платежі, які є власними надходженнями бюджетних установ та формують спеціальний фонд місцевого бюджету, перераховуються на відповідні рахунки у Казначействі. При перерахуванні цих коштів до місцевих бюджетів у платіжній інструкції вказується відповідний код класифікації доходів бюджету.

Платежі, які є власними надходженнями бюджетних установ та формують спеціальний фонд місцевого бюджету, перераховуються на відповідні рахунки у Казначействі. При перерахуванні цих коштів до місцевих бюджетів у платіжній інструкції вказується відповідний код класифікації доходів бюджету.

Для отримання надходжень у місцеві бюджети в іноземній валюті, місцеві фінансові органи відкривають рахунки в банках. Після зарахування коштів на ці рахунки, фінансові органи складають звіт про проведені операції. Цей звіт подається до органів Казначейства не пізніше трьох робочих днів після отримання коштів.

Для забезпечення правильного обліку коштів в іноземній валюті, місцеві фінансові органи щомісячно надають звіт про операції за цими коштами,

вказуючи гривневий еквівалент. Звіт складається окремо за кожним видом іноземної валюти і подається до органів Казначейства для обліку.

Після реєстрації цього звіту в органах Казначейства, один примірник повертається місцевому фінансовому органу, а інший зберігається у Казначействі.

Кожен день у певний час Казначейство складає виписки з рахунків для зарахування надходжень до місцевих бюджетів. Ці виписки, передаються Казначейством до органів, що контролюють збір коштів до бюджету.

Державний фінансовий контроль є ключовим аспектом поліпшення фінансової стабільності країни та є ключовою складовою успішної реалізації економічних перетворень, які вона проводить.

Державний фінансовий контроль - це система заходів, що спрямовані на забезпечення виконання бюджетного законодавства під час формування та використання бюджетних коштів з метою ефективного виконання державними органами їх функцій.

Головною метою фінансового контролю з боку казначейства є попередження правопорушень пов'язаних з використанням фінансових ресурсів бюджету держави.

Під час роботи з обробкою бюджетних коштів державною казначейською службою здійснюються контрольні заходи такі як попередні, поточні та наступні.

Завдяки попередньому контролю відбувається знаходження та усунення майбутніх порушень при оцінці дохідної частини бюджету, чи є доцільним те чи інше використання фінансових ресурсів на конкретні програми. Під час виконання операцій, які пов'язані з бюджетними коштами Державна казначейська служба виконує поточний контроль. І фінальні контрольні заходи здійснюються після усіх фінансових операцій. Відбувається обчислення правильності звітів та бухгалтерських балансів.

Основними заходами впливу виступають попередження, які надаються за для подальшого усуненню правопорушень та припинення усіх операцій, які пов'язані з фінансовими ресурсами бюджету відповідно до статті 117 Бюджетного кодексу України

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ВИКОНАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ ЗА 2020-2023 РОКИ

2.1. Тенденції формування дохідної частини місцевих бюджетів України за 2020 – 2023 роки

Місцеві бюджети відіграють ключову роль в економічній системі держави. Вони акумулюють значну частину фінансових ресурсів і займають більшу частину бюджетної системи.

Місцеві бюджети мають важливе значення в перерозподілі фінансових ресурсів держави та фінансуванні видаткової частини бюджету. Вони також впливають на задоволення різних потреб населення та слугують основним інструментом, через який місцева влада може створювати умови для економічного і соціального розвитку територіальних громад.

У формуванні самостійності місцевих бюджетів важливу роль відіграють їхні доходи, які є одним з основних інструментів бюджетного регулювання місцевих органів влади та визначальним фактором розвитку економіки регіонів. Зростання доходів місцевих само врядувань при тому ж зміцненні їх самостійності, підвищення зацікавленості місцевих органів влади у збільшенні власних доходів, а також якісне прогнозування доходів місцевих бюджетів набувають особливої актуальності в умовах європейської інтеграції України та викликів військової агресії з боку РФ.

Якщо проаналізувати частку доходів місцевих бюджетів (без трансфертів) у ВВП 2020-2023 роки таблиця 2.1. то можна зрозуміти, що доходи місцевих бюджетів у частині ВВП коливаються із року в рік. У 2021 році спостерігається їх спад, при цьому ж в наступному році відбувається їх збільшення. Такі коливання пов'язані з економічним становищем держави. В першій частині аналізованого періоду тобто 2020 - 2021 роки, зміни пов'язані зі COVID-19. Через початок епідемії в 2020 році. Така ж ситуація відбувається і в 2022 та 2023 роках через воєнні дії РФ.

Якщо ж порівнювати їх із ВВП то можна зрозуміти, що часта доходів місцевих бюджетів не зважаючи на вміст трансфертів прямо залежить від росту Валового Внутрішнього Продукту. Якщо відбувається економічний ріст то частка доходів місцевих бюджетів у ній зменшується так як відбувається занадто стрімкий ріст ВВП порівняно з доходами. при цьому зменшення ВВП відбувається у період економічного спаду. У такому випадку частка доходів збільшується так як відбувається збільшення підтримки від центрального уряду.

Таблиця 2.1.

Частка доходів місцевих бюджетів у ВВП 2020 - 2023 роки

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
ВВП млрд. грн.	4194,1	5459,6	5191,0	6537,8
Доходи місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) млрд. грн.	471,5	580,7	555,1	625,6
Частка доходів місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) у ВВП, %	11,2	10,6	10,7	9,6
Доходи місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) млрд. грн.	311,3	378,0	418,3	475
Частка доходів місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) у ВВП, %	7,4	6,9	8,1	7,3

Якщо ж порівнювати доходи місцевих бюджетів (Рис. 2.1) то можна зазначити, що в залежності від трансфертів їх динаміка різниться між собою.

Динаміка доходів місцевих бюджетів з урахуванням трансфертів не є рівномірною. У 2020 та 2022 році спостерігається спад в той час, як 2021 та 2023 відбувається ріст доходів. Це пов'язано з тим, що відбувається зменшення трансфертів з державного бюджету, через кризисні ситуації, які значною мірою впливають на економіку країни.

Так у 20 році через вірусну епідемію уряд зменшив трансфerti та зосередився на закупівлі нового обладнання, лікувальних препаратів та на допомогу з ознайомленням лікарям з принципами лікування вірусу.

Якщо ж говорити про 2022 рік то ситуація схожа. Відбувається зменшення через те, що уряд вирішує направити фінансові ресурси на підготовку до повномасштабної війни.

Динаміка доходів місцевих бюджетів без урахуванням трансфертів не має таких різких зменшень. Відбувається зростання з кожним роком, що є з одного боку позитивним фактором так як вказує на те, що уряд правильно виконує свою роботу, але це не може повністю охарактеризувати стан доходів місцевих бюджетів.

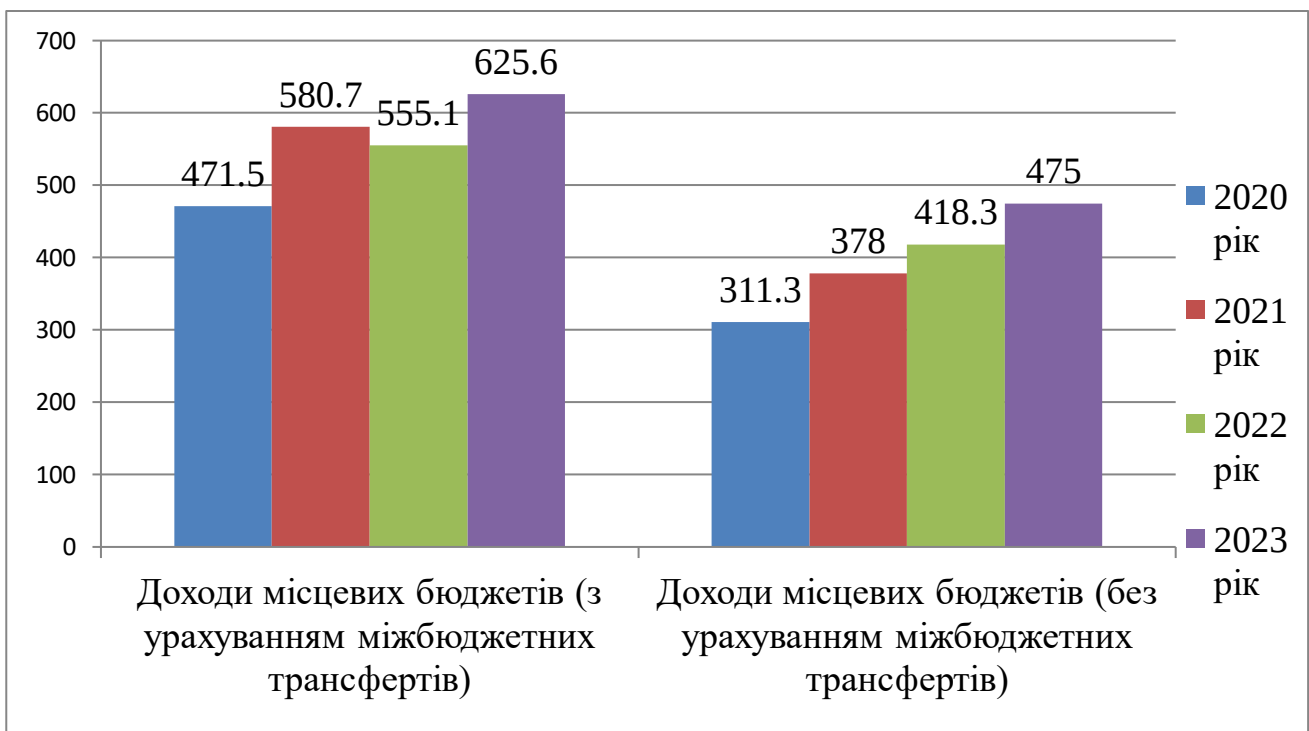

Рис. 2.1. Доходи місцевих бюджетів 2020-2023 роки (млрд. грн.)

Далі розглянемо доходи в часті зведеного бюджету України (табл. 2.2). Їх частка в залежності від трансфертів змінюється як і динаміка.

Якщо ж розглядати доходи з трансфертами у частці зведеного бюджету то можна побачити, що хоч вони і коливаються із року в рік, але в відсотковому відношенні зменшуються. Таке зниження питомої ваги надходжень місцевих бюджетів обумовлено значним зростанням доходів зведеного бюджету. Причиною є необхідністю нашої держави залучення фінансових ресурсів у більш

важливі галузі. В 20 році на лікарські потреби з боротьбою епідемії а в 2022 фінансування оборони держави її армії, а також «замороженням» видатків бюджетів постраждалих громад. Така ж ситуація з доходами без трансфертів у частці зведеного бюджету. Хоч доходи і зростають із року в рік але їх відсоток у сумі зведеного бюджету скорочується. Зумовлено це тим що відбувається зростання доходів зведеноо бюджету значно швидше ніж у доходів місцевих бюджетів.

Таблиця 2.2

Частка доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України 2020 - 2023 роки (млрд. грн.)

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Зведений бюджет	1375,7	1662,2	2196,3	3104,3
Доходи місцевих бюджетів(з урахуванням міжбюджетних трансфертів) млрд. грн.	471,5	580,7	555,1	625,6
Частка доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті (з урахуванням офіційних трансфертів) %	34,3	34,9	25,3	20,2
Доходи місцевих бюджетів (без урахуванням міжбюджетних трансфертів) млрд. грн.	311,3	378,0	418,3	475
Частка доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті (без урахування офіційних трансфертів) %	22,6	22,7	19,0	15,3

За період з 2020 по 2023 рік, дані про планування та фактичне виконання доходів місцевих бюджетів України показують як тенденції успішного виконання планів, так і недосягнення планових показників в окремі роки. Розглянемо кожен рік детальніше(табл. 2.3).

У 2020 році план доходів місцевих бюджетів був виконаний на 98,2%. Це близько до запланованого показника, але все ж не досягнуто повного виконання. Головною причиною є економічні наслідки пандемії COVID-19, яка негативно вплинула на економічну активність і, відповідно, на доходи бюджетів.

У 2021 році місцеві бюджети перевиконали план доходів, досягнувши 100,6% від запланованого. Це свідчить про ефективне планування та відновлення економічної активності після першого року пандемії.

2022 рік відзначився значним невиконанням плану доходів (93,7%). Основною причиною є військова агресія РФ, яка суттєво вплинула на економіку країни, зокрема через зниження економічної активності, зменшення податкових надходжень, пошкодження інфраструктури та втрату контролю над частиною територій.

У 2023 році виконання плану доходів склало 97,6%, що свідчить про певне відновлення економіки та стабілізацію фінансової ситуації в країні. Хоча план не був виконаний повністю, цей показник все ж значно кращий, ніж у 2022 році. Це свідчить про поступове відновлення економічної активності та більш ефективне управління бюджетними ресурсами.

Таблиця 2.3

Виконання плану доходів місцевих бюджетів 2020 - 2023 роки (млрд. грн.)

Рік	План	Факт	Виконання плану %
2020	480,3	471,5	98,2
2021	577	580,7	100,6
2022	592,3	555,1	93,7
2023	668,9	625,6	97,6

Далі розглянемо структуру дохідної частини бюджету опираючись на дані (табл. 2.4 та табл. 2.5). Загалом по надходженням бачимо зростання, але якщо звернути увагу то у роки початку масштабних кризових ситуацій можна побачити спад.

У першу чергу зазначимо, що податкові надходження зростають з кожним роком. Причинами є з одного боку як ефективна робота уряду та впровадження інновацій в оподаткуванні так і кризові ситуації такі як COVID-19 в 2020 році та війна з російською федерацією у 2022 році, що спричиняють інфляцію.

Якщо розглянемо надходження від органів державного управління, тобто міжбюджетні трансферти то вони якщо порівнювати з податковими надходженнями мають іншу динаміку в залежності від ситуації в економіці. Ми можемо побачити, що у рік вірусного захворювання на 42,5 млрд. грн. менше ніж в наступному, так як уряд зменшив надходження через виникнення більш

важливих проблем які потребують більше уваги так відбулося і в 22 році так як від органів державного управління зменшилась кількість фінансових ресурсів порівняно з 21 роком. Загалом так ж динаміка спостерігається в неподаткових доходах, доходах від операцій з капіталом та в цільових фондах.

Таблиця 2.4

Структура дохідної частини місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) 2020 - 2023 роки (млрд. грн.)

Доходи	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Податкові надходження	285,6	346,7	393,5	434,6
Неподаткові надходження	21,5	27,2	22,1	36,6
Доходи від операцій з капіталом	3,5	3,5	2,3	3,6
Міжбюджетні трансферти	160,2	202,7	136,8	177,4
Цільові фонди	0,7	0,6	0,4	0,4
Всього доходів	471,5	580,7	555,1	652,6

Також треба зазначити, що податкові надходження мають найбільшу частку, що коливається з 59,7% до 70,9%. Так як під час криз їх частина в сумі збільшується. На другому місці надходження від органів державного управління. Вони в 2 рази менші, а ніж податкові надходження, але все ще залишаються значною частиною. Вони коливаються від 24,6% у 22 році до 34,9% 2021 року.

Таблиця. 2.5

Структура дохідної частини місцевих (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) бюджетів 2020 - 2023 роки (%)

Доходи	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Податкові надходження	60,6	59,7	70,9	66,6
Неподаткові надходження	4,6	4,7	4	5,6
Доходи від операцій з капіталом	0,7	0,6	0,4	0,6
Міжбюджетні трансферти	34	34,9	24,6	27,1
Цільові фонди	0,1	0,1	0,1	0,1
Всього	100	100	100	100

Загалом спостерігається стрімке збільшення податкових надходжень особливо в 2022 році. Обумовлено це тим, що є приріст доходів від податку на доходи фізичних осіб, так як відбулося суттєве зростання виплат військовим службовцям через початок воєнних дій на всій території України. Така ж динаміка податків на доходи, прибуток та на збільшення спостерігається в сумі усіх податкових надходжень. Їх найвище значення спостерігається як раз на початок воєнних дій. Але вже в наступному році скорочуються так як відбувається скорочення в чисельності армії України.

Таблиця 2.6

Структура податкових надходжень за 2020 - 2023 роки (млрд. грн.)

Податки	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Податок на прибуток підприємств	9,8	16,1	13,5	15,5
ПДФО	177,8	212,2	272,2	289,4
Податок за землю	31,5	35,3	29,6	34,5
Податок на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки	5,8	7,8	7,1	9,1
Єдиний податок	38	46,3	47,2	55,8
Туристичний збір	0,1	0,2	0,2	0,2
Акцизний податок	15,6	17,8	13,1	22,4
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	4,6	8,6	8,7	6
Інші податки	2,4	2,4	1,9	1,6
Всього податків	285,6	346,7	393,5	434,5

Місцеві податки хоч і ростуть із року в рік, але в 2022 році через спрощену систему Єдиного податку за яким великі підприємці могли перейти і сплачувати податок у розмірі 2%, коли звичайна ставка 5% сильно знизила наповненість доходів місцевими податками та зборами.

Акцизний податок також зазнав значних перемін. Якщо розглядати 20 рік то під час короно вірусу так як кількість купуємих підакцизних товарів знизилась. Обмеження в пересування знизили кількість закупівлі палива, що є акцизним товаром.

Якщо ж звернути увагу на 22 рік то в той час акциз на пальне був повністю скасований. що сильно вдарило по наповнюваності але вже в кінці того ж року його відновили частино. У наступному році це призвело до різкого зростання кількості доходів з внутрішніх податків на товари та послуги, що можна побачити і в відсотковому співвідношенні

Таблиця 2.7

Структура податкових надходжень за 2020 - 2023 роки (%)

Податки	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Податок на прибуток підприємств	3,4	4,6	3,4	3,6
ПДФО	62,3	61,2	69,2	66,6
Податок на землю	11,0	10,2	7,5	7,9
Податок на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки	2,0	2,2	1,8	2,1
Єдиний податок	13,3	13,4	12,0	12,8
Туристичний збір	0,1	0,1	0,1	0,0
Акцизний податок	5,5	5,1	3,3	5,2
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	1,6	2,5	2,2	1,4
Інші податки	0,8	0,7	0,5	0,4
Всього	100	100	100	100

Розглядаючи рентну плату та плату за використання інших природних ресурсів можна визначити що його сума загалом зростає з 2020 року по 2022 рік. Причиною є підняттям світових цін на газ і збільшення самої ставки рентної плати за видобування. Також це пов'язано з с використанням лісових ресурсів таких як деревина. Хоча в наступному 2023 році спостерігається спад.

Найменше доходів йде з інших податків. Вона різниться від 2,1 млрд. грн. у 2020 році до 1,3 млрд. грн пов'язане це зі спрощенням податкової системи

Далі для більш точної картини розглянемо динаміку ПДФО у структурі місцевих бюджетів (рис. 2.2) так як цей податок є найбільшим наповнювачем з податкових надходжень.

Загалом динаміка ПДФО є позитивно зростаючою. Різке зростання у 2022 році зумовлено збільшенням військовослужбових, що мають великі зарплатні. Якщо ж дивитися на ПДФО у частці доходів місцевих бюджетів то можна визначити що загалом ця частка зростає, окрім останнього року, так як відсоток ПДФО в доходах місцевих бюджетів склав 49% у 2022, а в 2023 році 48,7%.

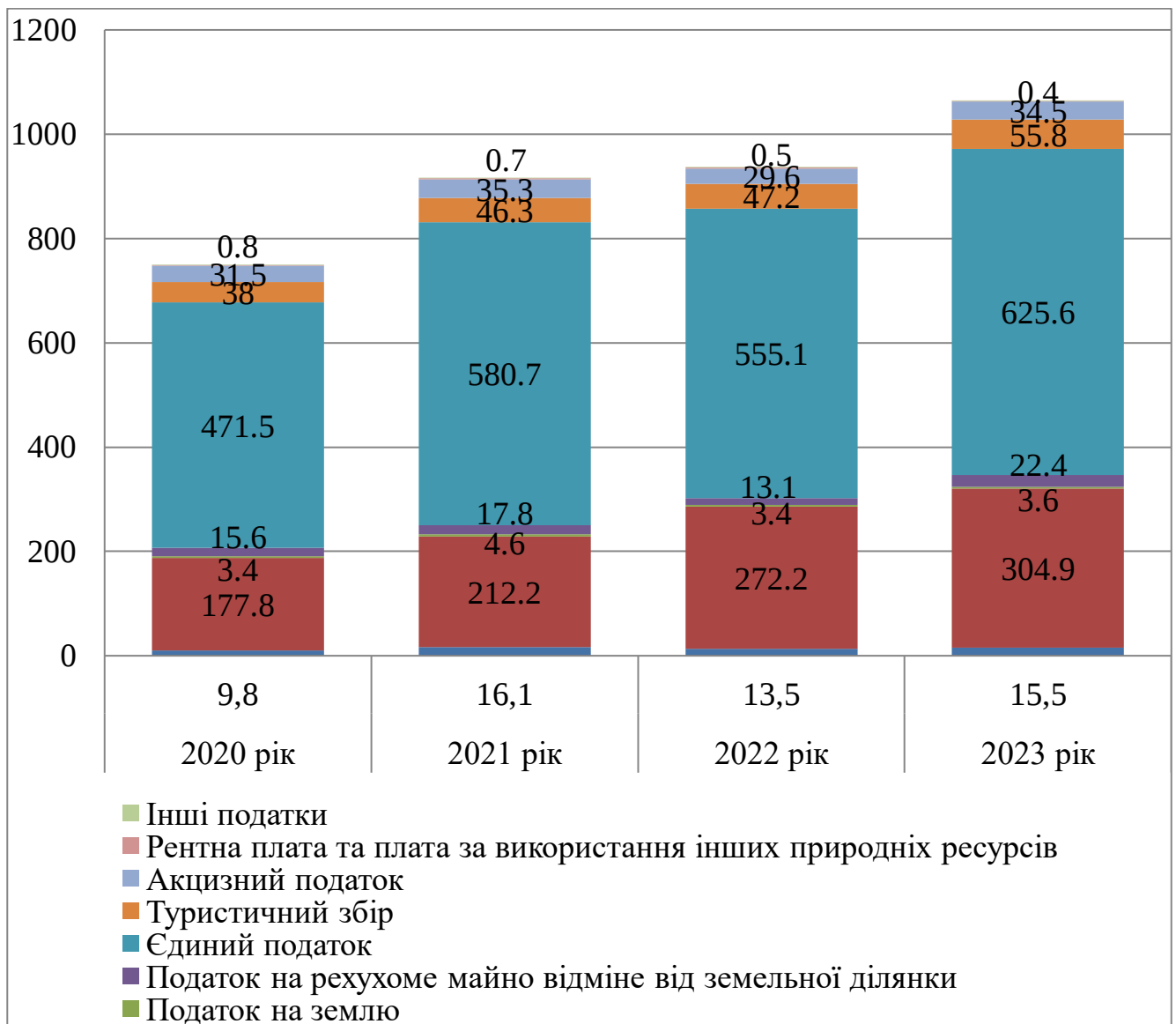

Рис. 2.2. Динаміка надходжень податків та зборів до місцевих бюджетів 2020 - 2023 роки (млрд. грн.)

Хоч і різниця невелика, але можна зазначити, що надходження податку на доходи фізичних осіб не встигають прямо пропорційно збільшуватися разом усіма доходами місцевих бюджетів.

Також до важливих податків що наповнюють місцеві бюджети є податок на прибуток підприємств. Якщо ми розглянемо динаміку цього податку до доходів місцевих бюджетів то можна зробити такі висновки, що цей податок загалом є стабільним лише в 2022 році його відсоток до надходжень місцевих бюджетів знизився до 0,6% через воєнні дії

Наступним розглянемо Акцизний податок так як він також є важливим податком який наповнює місцеві бюджети. Починаючи з початку аналізуючого періоду можна зазначити що Акцизний податок загалом падає порівняно з доходами місцевого бюджету так як у 2020 Акцизний дохід займає 3.3%, а вже 2021 році 3,1%, що на 0,1 менше за попередній. Причина такого спаду в цей період є зменшення споживання палива що є підакцизним товаром та зменшення закупівель техніки у той час.

Така ж тенденція спостерігається і в 2022 році на початку воєнних дій. Частка Акцизного податку склала 2.4%. Причиною є скасування цього податку на початку року. Хоч у другій половині року його повернули але це біло не достатньо для відновлення. У 2023 спостерігається позитивна тенденція так як акцизний податок збільшився до 3,6%, що на 1,2% більше за попередній причиною є повернення повних ставок податку.

Наступним розглянемо Єдиний податок. Опираючись на дані з можна зазначити що є тенденція до зростання цього податку особливо у воєнні роки коли через зміни в оподаткуванні багато великих підприємств перейшли на спрощений Єдиний податок.

В той же час динаміка Земельного податку є непостійною. Якщо розглядати їх у частці доходів місцевим бюджетів то можна визначити що загалом вони зменшуються окрім 2023 року де їх відсоток від надходжень місцевих бюджетів склав 5,5%, що на 0,2% більше за попередній рік

Далі розглянемо частку місцевих податків і зборів у ВВП. Загалом вони скорочується. У 2020 році вона складала 1,8% а вже в 2023 1,5%, що на 0,3% менше. При цьому кількість місцевих податків та зборів с кожним роком зростають якщо порівнювати початок та кінець аналізованого періоду. Це пов'язано з значним зростанням Валового Внутрішнього продукту порівняно із місцевими податками та зборами.

Таблиця 2.8

Частка місцевих податків і зборів у ВВП 2020 - 2023 роки

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік,
ВВП млрд. грн.	4194,1	5459,6	5191,0	6537,8
Місцеві податки та збори млрд. грн.	75,7	89,9	84,3	100
Частка місцевих податків і зборів у ВВП%	1,8	1,6	1,6	1,5

Розглянемо структуру неподаткових надходжень. Власні надходження бюджетних установ мають найбільшою частину неподаткових надходжень і демонструє найвище значення в 2021 році 18,9 млрд. грн. і найнижче зниження 13,2 млрд грн.

Зростання у 2021 році, зниження у 2022 році, та значне збільшення у 2023 році свідчать про те, що власні надходження бюджетних установ значною мірою залежать від економічної стабільності та державної політики щодо бюджетних установ.

Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності також показують зростання з незначними коливаннями. Найбільшим цей показник є в 2023 році 5,3 млрд грн. Поступове збільшення може бути пов'язане з покращенням адміністрування зборів та платежів, а також зростанням кількості наданих адміністративних послуг.

Наступним розглянемо інші неподаткові надходження. Ця категорія демонструє зниження, хоча у 2023 році відбулось збільшення до 2,0 млрд грн. це на 0,7 млрд. грн. більше за попередній рік. Зниження пов'язане з економічною

невизначеністю та скороченням доходів від джерел, що не входять до основних категорій неподаткових надходжень.

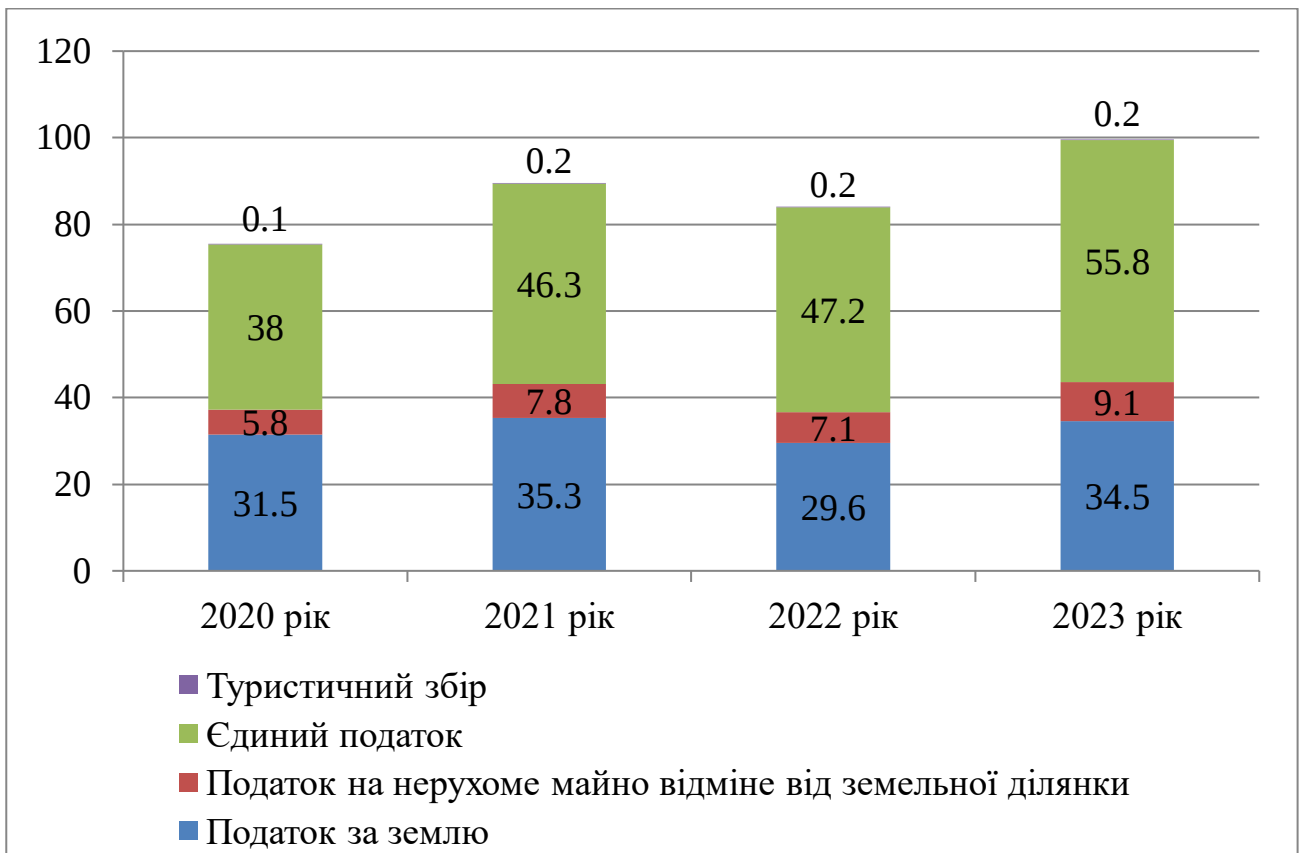

Рис. 2.3. Структура місцевих податкових та зборів за 2020 - 2023 роки
(млрд. грн.)

Наступним кроком розглянемо структуру місцевих податків та зборів. Найбільшим наповнювачем виступає єдиний податок. Спостерігається його зростання за весь період, що аналізується. Вторим за кількістю надходжень виступає податок на землю загалом він зростає окрім 2022 року через воєнні дії на території України. Також значну частку займає податок на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки. Якщо розглядати гістограму можна зрозуміти що найменші значення цього податку спостерігаються в 2020 році та 2022 році під час кризових ситуацій в державі. І найменшу частку займає туристичний збір загалом його значення залишається незмінним.

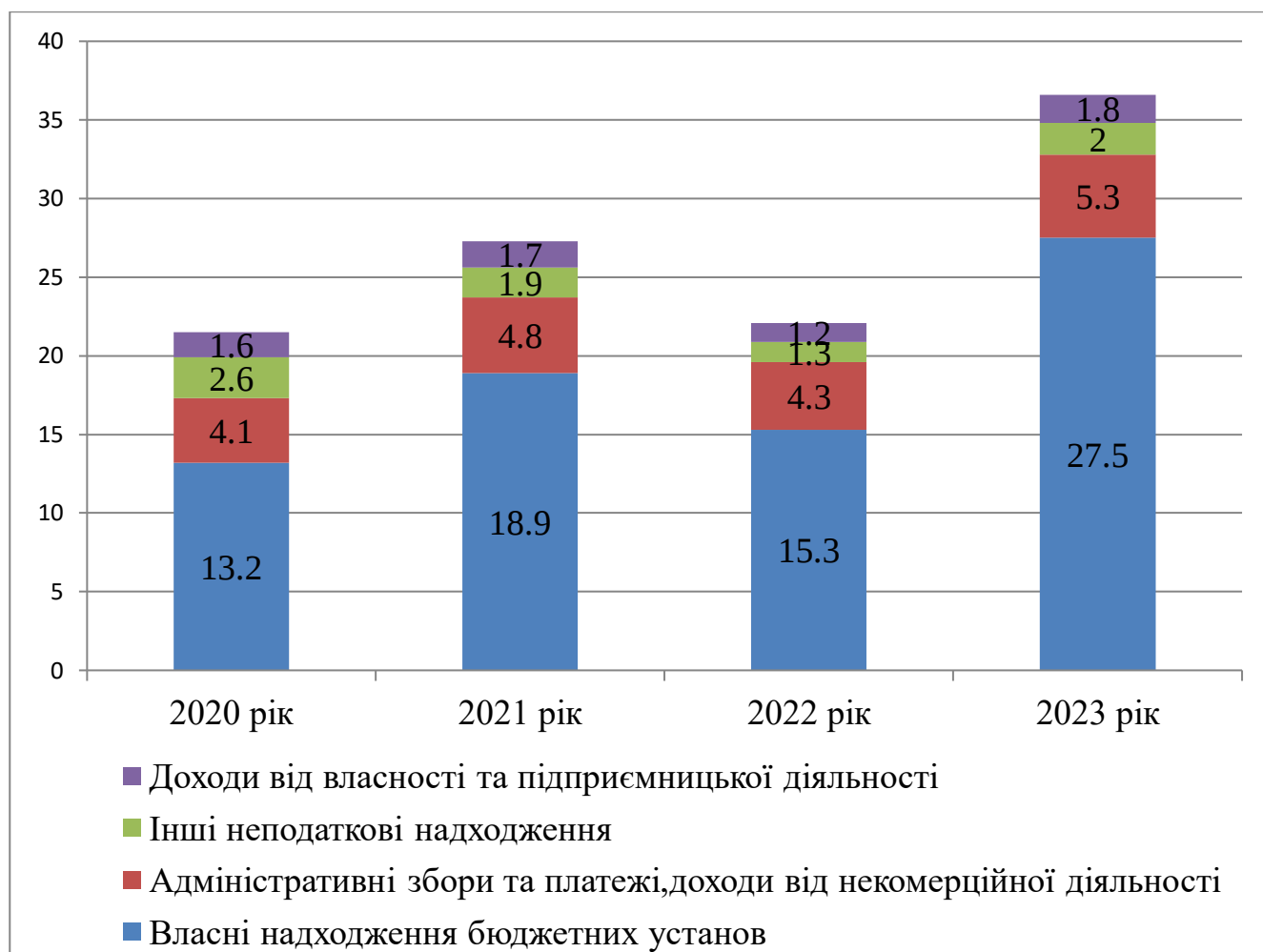

Рис.2.4. Структура неподаткових надходжень 2020 - 2023 роки (млрд. грн.)

Доходи від власності та підприємницької діяльності показують незначні коливання, якщо порівнювати з попередніми показниками, але загалом демонструє стабільність. Хоча якщо розглянути більш детально то можна зрозуміти, що у 22 році відбувся спад з 1.7 млрд. грн. до 1,2 млрд. грн., що на 0.5 млрд. грн. менше ніж в попередньому році. Але згодом ситуація вирівнялась. Зменшення у 2022 році пов'язане з економічними труднощами.

Аналізуючи ці дані, можна зробити висновок, що місцеві бюджети України поступово адаптуються до змінних економічних умов, демонструючи зростання та стабільність у ключових категоріях неподаткових надходжень. Якщо ж розглядати неподаткові надходження у сумі то можна визначити, що більшу частину займають власні надходження бюджетних установ. Їх вміст в сумі зменшується під час економічних криз так у 2020 під час епідемії Коронавірусу їх

частка склала 61,2%, а вже в наступному році 69.5%, що свідчить про покращення ситуації. Така ж ситуація в 2022 році під час війни їх частка порівняно з попереднім зменшилася до 69,3% або ж на 0,2%. Але вже в наступному спостерігається різкий скачок до 76,2%.

Таблиця 2.9

Структура неподаткових надходжень 2020 - 2023 роки %

Надходження	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік,
Власні надходження бюджетних установ%	61,2	69,5	69,3	75,2
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності%	19,2	17,7	19,4	14,5
Інші неподаткові надходження%	11,9	6,7	5,9	5,4
Доходи від власності та підприємницької діяльності%	7,4	6,2	5,4	4,9
Всього%	100	100	100	100

Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності також показують коливання. В залежності від економічного стану країни вони або зменшуються або збільшуються. У 2020 році вони значно більші за наступний рік на 1,5%. При порівнянні років повномасштабної війни можна зазначити, що на початку агресії Росії адміністративні збори збільшилися 1,7% порівняно із попереднім роком і склали 17,4%, але вже в наступному спостерігається спад до 14,5%. Доходи від власності та підприємницької діяльності, а також інші неподаткові надходження загалом зменшуються з кожним роком.

2.2. Вплив міжбюджетних трансфертів на формування дохідної частини місцевих бюджетів

Вплив міжбюджетних трансфертів на формування дохідної частини місцевих бюджетів має значне значення для фінансової стабільності та розвитку територіальних громад. Міжбюджетні трансферти, такі як дотації та субвенції, забезпечують додаткові фінансові ресурси для місцевих бюджетів, що допомагає їм виконувати свої обов'язки та надавати необхідні послуги населенню. Ці фінансові ресурси сприяють вирівнюванню дисбалансів у податковій спроможності різних регіонів, забезпечуючи більш рівномірний розподіл державних коштів.

Спочатку визначимо тенденції міжбюджетних трансфертів між державним та місцевими бюджетами з 2020 по 2023 роки.

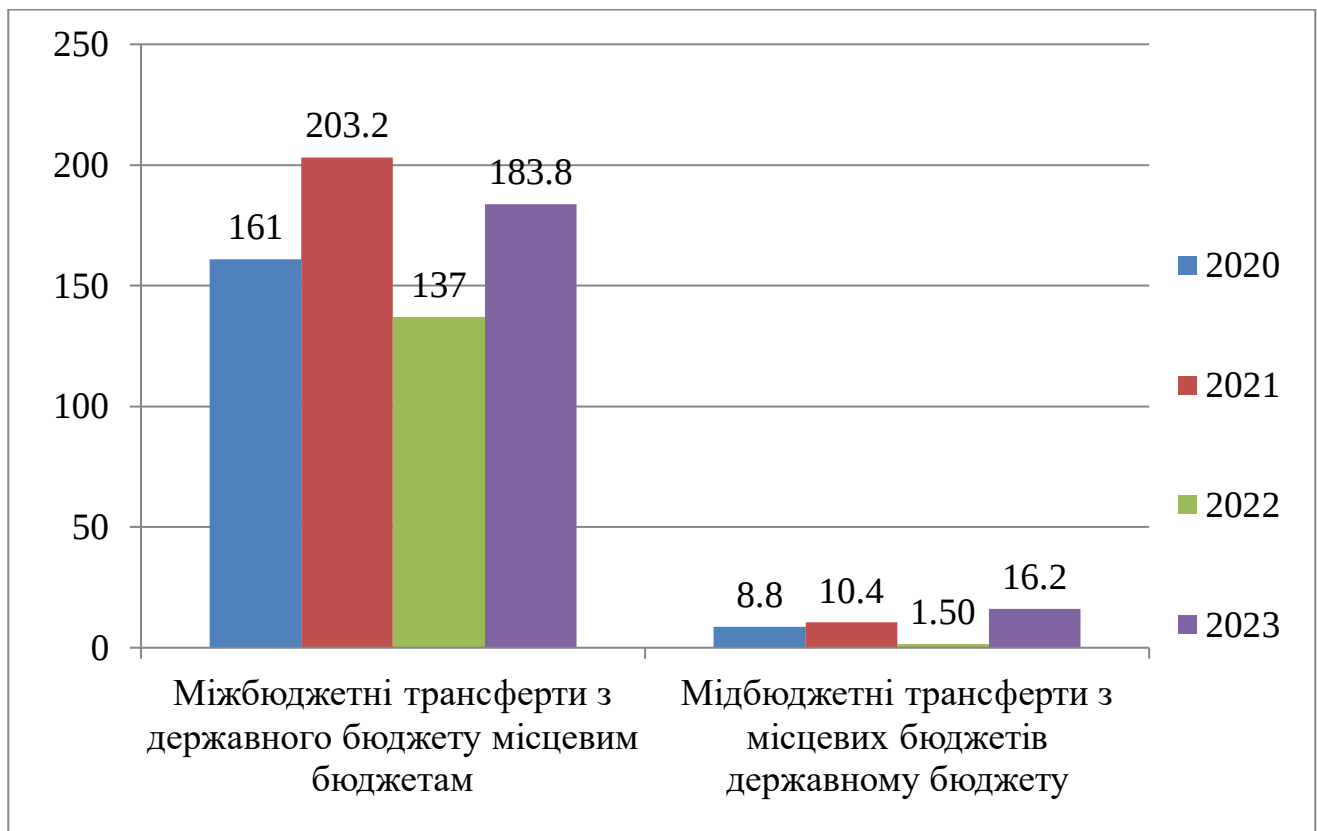

Рис.2.5. Міжбюджетні трансферти 2020 - 2023 роки (млрд. грн.)

Відбувся ріст трансферті з 161 млрд. грн у 2020 році до 203,2 млрд. грн у 2022 році, після чого трохи зменшилися до 137 млрд. грн у 2023 році. Це свідчить про тенденцію до зменшення фінансової підтримки місцевих бюджетів зі сторони центральної влад. Причиною скорочення є політичні проблеми держави. Через загострення ситуації уряд скоротив кількість трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам, так як фінансування пішло на озброєння та підготовку армії

Якщо розглядати реверсну дотацію то тут спостерігається зростання з 8,8 млрд. грн у 2020 році до 10,4 млрд. грн у 2023 році. Це пов'язано зі збільшенням доходів місцевих бюджетів та бажанням місцевих влад забезпечити більший внесок у державний бюджет.

Загальна динаміка трансфертів показує, що баланс між державним та місцевими бюджетами змінюється з року в рік. Проте, загальний тенденція до зростання трансфертів з державного бюджету до місцевих свідчить про збільшення фінансової підтримки регіонів з боку центральної влади.

Отже, важливо продовжувати моніторити ці тенденції та розглядати можливість оптимізації системи міжбюджетних відносин для забезпечення стабільності та розвитку усіх рівнів влади.

Таблиця 2.10

Частка міжбюджетних трансфертів в доходах місцевих бюджетів і ВВП
України 2020 - 2023 (%)

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Міжбюджетні трансферти млрд. грн.	160,2	202,7	136,8	177,4
Доходи місцевих бюджетів млрд. грн.	471,5	580,7	555,1	625,6
Частка міжбюджетних трансфертів в доходах місцевих бюджетів %	34,0	34,9	24,6	28,4
ВВП млрд. грн.	4194,1	5459,6	5191	6537,8
Частка міжбюджетних трансфертів в ВВП %	3,8	3,7	2,6	2,7

Наступним пунктом проаналізуємо міжбюджетні трансферти в частці доходів місцевих бюджетів і ВВП України.

Частка міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів коливається, зростаючи у 2021 році на 0,9% порівняно з попереднім роком, а потім значно знижується у 2022 році на 10,3 %. Причиною є воєнний стан країни через, який уряд вирішує зменшити офіційні трансферти та направити ці кошти на воєнні потреби, а також різке збільшення інших доходів порівняно з трансфертами. У 2023 році частка знову зростає, але залишається нижчою за рівень 2020-2021 років. Частка міжбюджетних трансфертів у ВВП України зменшується протягом аналізованого періоду, зокрема, значне зниження спостерігається у 2022 році, що вказує на зменшення фінансування трансфертів у зв'язку з воєнними та економічними умовами.

Таблиця 2.11

Структура міжбюджетних трансфертів 2020 - 2023 роки (млрд. грн.)

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Дотації з державного бюджету місцевим бюджетам	25,2	25,9	21,6	22,8	22,2	50,3
Базова дотація з державного бюджету місцевим бюджетам	8,2	10,4	13,3	15,7	16,3	29
Додаткові дотації з державного бюджету місцевим бюджетам	17	15,5	8,3	7,1	5,9	21,3
Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам	273,8	234,4	138,6	179,9	114,6	121,1
Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам	60,4	70,4	81,2	100,1	96,7	90,7
Медична субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам	61,7	56,1	14,6	X	X	X
Інші субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам	151,7	107,9	42,8	79,8	17,9	30,4
Всього міжбюджетних трансфертів	298,9	260,3	160,2	202,7	136,8	177,4

Розглянемо більш детально структуру міжбюджетних трансфертів. Базова дотація зросла з 8,2 млрд грн у 2018 році до 29 млрд грн у 2023 році, демонструючи поступове збільшення протягом періоду. Значне збільшення в 2023 році вказує на потребу в додаткових ресурсах для підтримки базових функцій місцевих бюджетів в умовах кризи. Додаткові дотації зменшилися з 17 млрд грн у

2018 році до 5,9 млрд грн у 2022 році, але зросли до 21,3 млрд грн у 2023 році. Ці коливання відображають зміну пріоритетів у розподілі бюджетних коштів.

Субвенції значно зменшилися з 273,8 млрд грн у 2018 році до 121,1 млрд грн у 2023 році. Значне скорочення субвенцій, особливо у 2020-2022 роках, вказує на перерозподіл бюджетних коштів або зменшення фінансових можливостей державного бюджету. Освітня субвенція зросла з 60,4 млрд грн у 2018 році до пікового значення 100,1 млрд грн у 2021 році, а потім знизилася до 90,7 млрд грн у 2023 році. Зниження після 2021 року це пов'язане з скрутним станом держави через воєнні дії на її території.

Якщо ж розглядати медичну субвенцію то після 2020 року її усунули після медичної реформи.

Таблиця 2.12

Частка дотацій з державного бюджету місцевим бюджетам в міжбюджетних трансфертах та в доходах місцевих бюджетах 2020 - 2023 роки

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Дотації з державного бюджету місцевим бюджетам млрд. грн.	21,6	22,8	22,2	50,3
Міжбюджетні трансферти млрд. грн.	160,2	202,7	136,8	177,4
Доходи місцевих бюджетів млрд. грн.	471,5	580,7	555,1	625,6
Частка дотацій з державного бюджету місцевим бюджетам в міжбюджетних трансфертах %	13,5	11,2	16,2	28,4
Частка дотацій з державного бюджету місцевим бюджетам %	4,6	3,9	4	8

Тепер окремо розглянемо дотації у частці міжбюджетних трансфертів та у самих доходах місцевих бюджетів. Дотації в частці офіційних трансфертів займають меншу їх частку якщо ж розглядати їх динаміку то можна визначити що загалом вони стрімко ростуть окрім 2021 року. В той період їх частка в міжбюджетних трансфертах склала 11,2% що на 2.3% менше за попередній рік. Це свідчило що регіони мали тенденцію до зменшення залежності від центрального бюджету держави. Але вже в наступних роках особливо у 2023 році

дотації різко збільшуються на 4% у 2022 році і на 17.2% у 2023 якщо порівнювати з 202 роком.

Така ж тенденція спостерігається в динаміці дотацій у частці доходів місцевих бюджетів, що є негативним показником для економіки регіонів.

Таблиця 2.13

Частка субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам в міжбюджетних трансфертах та в доходах місцевих бюджетах 2020 - 2023 роки

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам млрд. грн.	138,6	179,9	114,6	121,1
Міжбюджетні трансферти млрд. грн.	160,2	202,7	136,8	177,4
Доходи місцевих бюджетів млрд. грн.	471,5	580,7	555,1	625,6
Частка субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам в міжбюджетних трансфертах %	86,5	88,8	83,8	68,3
Частка субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам в доходах місцевих бюджетів %	29,4	31,0	20,6	19,4

Тепер розглянемо субвенції в частці міжбюджетних трансфертів та доходах місцевих бюджетів. Субвенції займають більшу частину міжбюджетних трансфертів так як основна їх частинна це освітня субвенція що йде на забезпечення освітнього процесу. За даними динаміки субвенцій в частці міжбюджетних трансфертів та доходах місцевих бюджетів спостерігається негативна тенденція починаючи з 2022 року, що є початком повномасштабної війни. Відбувається зниження як самої суми наданих субвенцій так і їх відсоток у міжбюджетних трансфертах та доходах місцевих бюджетів.

2.3 Виконання місцевих бюджетів на прикладі бюджету Одеської міської територіальної громади

Одеська міська територіальна громада (ОМТГ) є однією з найбільших та найважливіших адміністративних одиниць України. Виконання її бюджету є показником економічної спроможності регіону та ефективності фінансового управління. Аналіз виконання бюджету ОМТГ дозволяє виявити ключові тенденції, виклики та успіхи у фінансуванні місцевих потреб.

Бюджет Одеської міської територіальної громади складається з загального та спеціального фондів, що можна побачити в (таб. 2.14.).

Таблиця 2.14

Структура доходів бюджету Одеської місцевої територіальної громади 2020 – 2023 роки (млрд. грн.)

Найменування податків та зборів	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Загальний фонд (без міжбюджетних трансфертів), в т.ч.:	7,8	9,4	10	10,9
ПДФО	4,7	5,6	6,5	6,5
Єдиний податок	1,3	1,6	1,6	1,7
Плата за землю	0,6	0,7	0,6	0,8
Акцизний податок	0,5	0,6	0,5	0,9
Інші податки	0,7	1,4	0,8	1
Спеціальний фонд (без міжбюджетних трансфертів), в т.ч.:	0,4	0,5	0,5	0,4
Бюджет розвитку	0,2	0,2	0,1	0,1
Власні надходження бюджетних установ	0,2	0,3	0,5	0,3
Всього доходи (без урахування міжбюджетних трансфертів)	8,2	9,9	10,5	11,3
Міжбюджетні трансферти	1,9	2,1	1,9	2,4
Разом доходів	10,1	12	12,4	13,7

Загальний фонд бюджету Одеської міської територіальної громади є ключовим компонентом місцевих фінансів, що забезпечує фінансування основних потреб громади. В той же час важливою складовою виступає спеціальний фонд, що відіграє таку ж важливу роль в бюджетні міста. Загалом ми бачимо що цей фонд є майже стабільним в усіх роках і його сума майже не змінюється окрім

остатнього року де відбувається зменшення порівняно з попередніми роками, що є негативним явищем. Також ми бачимо, що ростуть трансфerti в період коли економіка є більш стабільною так як у 20 рік та 22 рік сума офіційних трансфертів менша.

Аналіз виконання виконання загального фонду ОМТГ дозволяє оцінити фінансову спроможність регіону та ефективність управління бюджетними коштами. Опираючись на дані (рис. 2.8.) можна зазначити виконання дохідної частини загального фонду бюджету.

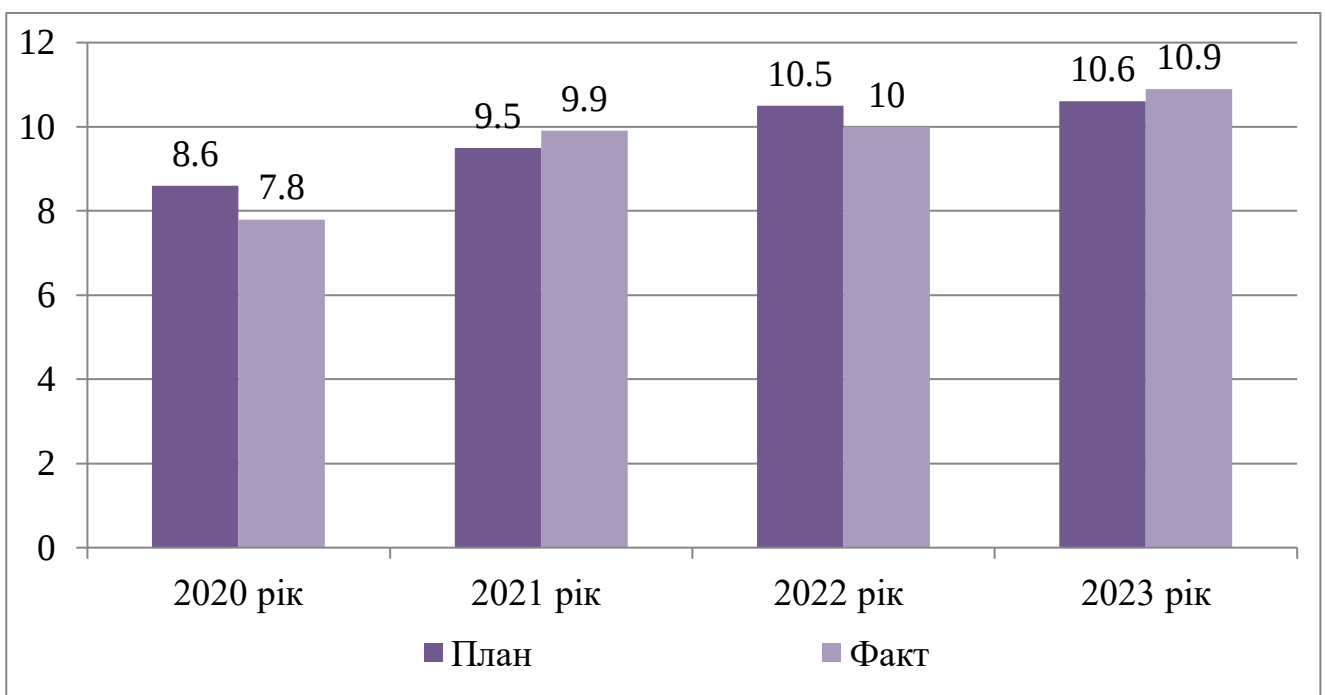

Рис. 2.6 Динаміка виконання дохідної частини загального фонду бюджету Одеської міської територіальної громади (без урахування міжбюджетних трансфертів) за 2020 – 2023 роки (млрд. грн.)

Доходи загального фонду ОМТГ із року в рік зростають але вони не є рівномірними. У 2020 році бюджет загального фонду ОМТГ не перевищив план виконання що є негативним показником різниця склала 0,8 млрд. грн. Така різниця зумовлена економічними негараздами країни. Таке зниження призводить до скорочення додаткової частини бюджету. У наступному році ситуація покращилась виконання плану перевищило план на 0,4 млрд. грн., що свідчить

про покращення ситуації, але вже в наступному році через агресію РФ фактичне виконання дохідної частини загального фонду ОМТГ скоротилось до 10 млрд. грн. на 0,5 млрд. грн. менше за план. Якщо ж звернути на останній рік аналізу чого періоду можна сказати що ситуація стає більш стабільною так як план був перевиконано на 0,3 млрд. грн.

Основну частину що наповнюють загальний фонд бюджету ОМТГ є ПДФО, Єдиний податок плата за майно а саме її частина плати за землю та акцизний податок.

Таблиця 2.15

Питома вага податків в загальному фонді бюджету Одеської міської територіальної громади 2020 – 2023 роки (%)

Податкові надходження	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
ПДФО, Єдиний податок, Плата за землю та Акцизний податок	91	85,9	92	90,8
Інші податки	9	14,1	8	9,2

Якщо ж звернути увагу на дані (табл. 2.13.) то можна зазначити у період кризи тобто у роках 2021 та 2022 питома вага головних податків, що наповнюють загальний бюджет міста, більший ніж в інших,. Причиною такого збільшення є зростання надходжень з ПДФО через те, що відбулось зростання воєнних, що мають велику зарплатню.

Далі розглянемо більш детально саму структуру податкових надходжень. Основним її наповнювачем виступає ПДФО. За даними (рис. 2.9.) можна сказати що він є основним наповнювачем загального фонду так як він займає приблизно 60 % усіх податкових надходжень.

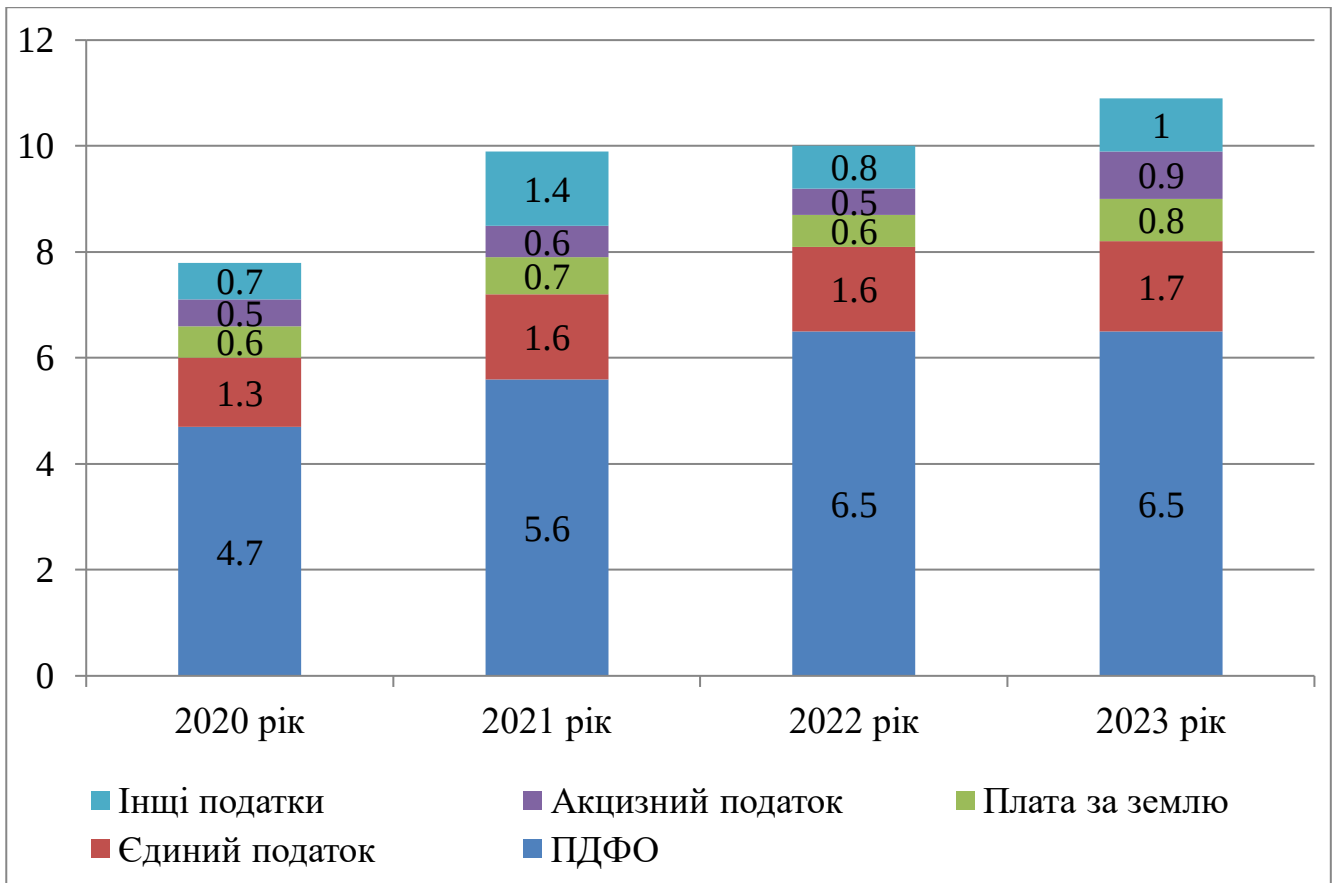

Рис.2.7. Структура Податкових надходжень загального фонду Одеської міської територіальної громади 2020 -2023 роки (млрд. грн.)

Загалом спостерігається зростання самого ПДФО за весь аналізований період. Особливо це спостерігається в воєнний період через збільшення кількості воєнних. Єдиний податок також зростає особливо у 2023 році після впровадження зниженого відсотку за цей податок. Що стосується Акцизного податку то в 22 році його зменшення зумовлено спочатку усуненням цього податку на пальне а потім його часткового повернення. В 2023 році після його повного повернення відбулося різке збільшення.

Земельний податок загалом не зазнав змін окрім воєнного періоду через втрачання частки регіонів, які тепер знаходяться під окупацією.

Інші податки мали ріст до 22 року але через кризове становище країни максимально знизились до 0.8 млрд. грн. що на 0.6 млрд грн. менше за 2021 рік, але в останньому році аналізу чого періоду спостерігається зростання, що є позитивною ознакою.

Якщо ж порівнювати відсоткове значення цих податків то картина не сильно змінюється.

Таблиця 2.16

Структура податкових надходжень загального фонду Одеської міської територіальної громади 2020 - 2023 роки (%)

Період	ПДФО	Єдиний податок	Плата за землю	Акцизний податок	Інші податки	Всього
2020 рік	60,3	16,7	7,7	6,4	9,0	100
2021 рік	56,6	16,2	7,1	6,1	14,1	100
2022 рік	65,0	16,0	6,0	5,0	8,0	100
2023 рік	59,6	15,6	7,3	8,3	9,2	100

ПДФО є нерівномірним з 20 року він почав падати і вже в 2021 році зупинився на значенні 56,6% що на 3,7% менше за попередній рік. Це є позитивною тенденцією так як доходи стали більш рівномірними. У 2022 році відбулось збільшення до 65% що на 8,4% у 2021 році так як. Що стосується 23 року то ситуація більш стабілізувалась знизившись до 59.6%.

Єдиний податок у відсотковому значенні поступово знижується. Однією з причин є запровадження спрощеного Єдиного податку. Плата за землю знизилась у 22 році але вже в наступному спостерігається різке зростання. Акцизний податок поступово знижувався до 2022 року, але у цьому ж році відбувся різке зниження через його часткове спрощення У наступному році після його відновлення спостерігається сильний скачок.

Інші податки також залежно від стану економіки збільшують свою масу в структурі податкових надходжень загального фонду Одеської міської територіальної громади.

Далі розглянемо структуру надходжень Спеціального фонду ОМТГ що зображено на (рис. 2.10.).

Опираючись на зображені дані можна зазначити, що власні надходження бюджетної установи не є рівномірними. До 2022 року спостерігається різке зростання але вже в 2023 році відбувається спад, що є негативним показником.

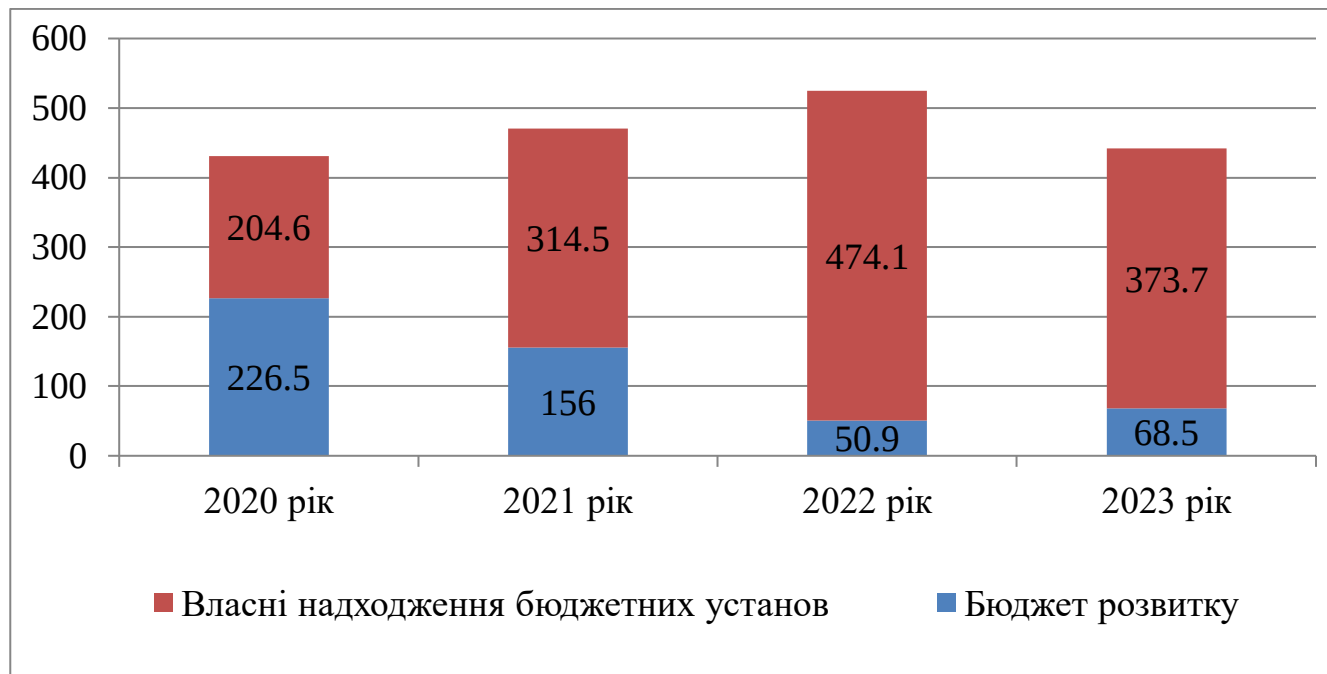

Рис. 2.8. Структура надходжень Спеціального фонду Одеської міської територіальної громади (без урахування міжбюджетних трансфертів) 2020 – 2023 роки (млн. грн.)

Якщо ж розглядати бюджет розвитку то загалом він зменшується із року в рік окрім 2023 року де відбувається збільшення показнику на 7,6 млн. грн. Загалом така динаміка є негативною так як бюджет розвитку відповідає за підтримку інноваційну та інвестиційну діяльність. Таким чином зменшення надходжень цього бюджету зменшить діяльність що розвиває країну.

РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

3.1 Досвід формування доходів місцевих бюджетів зарубіжних країн

Формування дохідної частини місцевих бюджетів є критичним елементом фінансової стабільності та самостійності територіальних громад. Зарубіжний досвід у цій сфері може стати цінним джерелом для розробки ефективних механізмів фінансування місцевих бюджетів в Україні.

Різні країни мають унікальні підходи до формування доходів своїх місцевих бюджетів. У кожній країні існує свій адміністративний устрій, що визначається її законодавством. Крім того, більшість країн мають відмінності в соціальних, економічних та навіть історичних умовах, у яких функціонують управління, що керують благополуччям країн. Вивчення цих підходів дозволяє зрозуміти, які методи та практики можуть бути адаптовані або впроваджені в Україні з метою підвищення ефективності управління місцевими фінансами.

Кожна країна самостійно обирає для себе вид організації бюджетної системи. В цілому існують дві форми організації бюджетної системи. Перша з них є унітаризм, а друга федералізм.

У різних країнах світу організація місцевого самоврядування, тобто управління на місцевому рівні, може бути закріплено різними способами: Першим способом це за національною конституцією. Прикладом може бути Бразилія, Італія та Японія

У Бразилії місцеве самоврядування закріплене Конституцією 1988 року. Муніципалітети в Бразилії мають значну автономію, що включає право ухвалювати власні закони, управляти місцевими ресурсами та встановлювати податки.

В Італії місцеве самоврядування закріплене Конституцією 1948 року. Регіони, провінції та муніципалітети мають власні виборні ради та значні

повноваження у сфері освіти, охорони здоров'я, транспорту і містобудування. Фінансова автономія місцевих органів забезпечується через місцеві податки та трансферти з державного бюджету.

У Японії місцеве самоврядування закріплене Конституцією 1947 року. Муніципалітети і префектури обирають свої ради на прямих виборах. Вони мають автономію в управлінні місцевими фінансами, соціальними послугами, освітою, охороною здоров'я та іншими сферами. Місцеві органи влади отримують значну частину своїх доходів через місцеві податки та субвенції від центрального уряду.

Другим способом за Конституцією штатів. Прикладом такого способу є США. Її місцеве самоврядування регулюється конституціями штатів. Кожен штат має свій бюджет і значну автономію у фінансових питаннях. Центральний уряд надає фінансову допомогу у вигляді субсидій та грантів, але штати мають значну свободу у використанні цих коштів.

Третім способом опираючись на законодавство центрального уряду. Прикладом може бути Нова Зеландія. Її місцеве самоврядування регулюється законами, прийнятими центральним урядом. Центральний уряд визначає повноваження місцевих рад і забезпечує їх фінансову підтримку через різні форми трансфертів.

І двома останніми способами виступають провінціальне або державне законодавство як у Канаді та Пакистані та під виконавчою владою що спостерігається у Китаї.

Саме місцеве самоврядування — це комплексне поняття, що охоплює різні аспекти управління на місцевому рівні. Воно включає в себе рішення, що приймаються та виконуються спільно на місцевому рівні, ролі офіційних установ тобто місцеві органи влади, наприклад муніципалітети, беруть участь безпосередньо у прийнятті рішень та управлінні та до цього додається урядова ієрархія. Також варто зазначити, що місцеве самоврядування базується на тісній взаємодії між жителями та державними органами, що дозволяє приймати рішення, які найбільш відповідні місцевим потребам.

Існують дві основні системи організації місцевого самоврядування: англо-американська, характерна тим, що місцеве самоврядування існує на всіх рівнях федерації або державного утворення та при цьому немає адміністративно-територіальних одиниць загального характеру та європейська, яка поєднує місцеве самоврядування з державним управлінням. Окрім цього він також має ще форми при яких місцеві органи виконують деякі функції державної адміністрації.

Тому для ефективного надання послуг та виконання своїх функцій, місцевим органам самоврядування потрібні фінансові ресурси, які вони можуть отримати з різних джерел. Найважливішим економічним інструментом є бюджет. Місцеві органи самоврядування зобов'язані управляти своїми фінансами відповідно до затвердженого бюджету, що є обов'язковим за законом у кожній країні.

В економіці відсутня точне значення унітаризму та федералізму кожен актор трактує ці поняття по-різному. Бюджетний унітаризм можна трактувати як «форма міжурядових відносин, у якій активну політику щодо формування місцевих фінансів проводить центральна влада» У країнах таких як Франція, Італія, Японія, з унітарною формою державного устрою, центральна влада відіграє значну роль у розподілі фінансових ресурсів між рівнями управління. Ці країни зазвичай мають двохрівневу бюджетну систему, яка включає центральний та місцеві бюджети. Стабільність і передбачуваність доходів місцевих бюджетів забезпечуються через централізовану систему дотацій і субвенцій, що дозволяє враховувати різні потреби та можливості місцевих громад.

Якщо ж говорити про бюджетний федералізм то це система де усі рівні мають свій бюджет який нікому не підпорядковується та влада діє в межах своїх повноважень.

У західних країнах бюджетний федералізм виходить за рамки простого територіального перерозподілу ресурсів як фінансової допомоги. Усі механізми сучасного бюджетного федералізму спрямовані на підвищення фінансового потенціалу регіонів. Важливо зазначити, що ефективно побудований бюджетний

федералізм має регулятивний характер, який дозволяє оптимально збалансувати потреби з фінансовими можливостями.

У федеративних країнах, таких як США, Німеччина, Канада, функціонує трирівнева бюджетна система, що включає федеральний бюджет, бюджети суб'єктів федерації та місцеві бюджети.

У цих країнах місцеві органи влади мають значну автономію у формуванні своїх доходів, зокрема через місцеві податки та збори. Це сприяє більшій фінансовій незалежності місцевих громад і стимулює їх до ефективного управління своїми ресурсами. Також на відміну від України, в розвинених країнах не використовується таке поняття, як «зведені бюджети адміністративно-територіальних утворень».

Варто зазначити, що чисті форми унітаризму та федералізму зустрічаються досить рідко. Зазвичай, бюджетні системи містять елементи як унітаризму, так і федералізму. Під час вибору форми організації бюджетної системи держави, слід керуватися такими критеріями, як державна доцільність, національні інтереси, суспільна солідарність та інші важливі фактори.

Також розділяють основні форми побудови бюджетних систем у світі на чотири групи на основі ознак регулювання міжбюджетних відносин та співвідношення ролей центральної і місцевої влади.

До першої групи відносяться федеральні країни такі як Австралія, Канада, США та унітарні якими можуть виступати для прикладу Великобританія та Японія. В обох системах, особливо у федеративних державах, регіональні та місцеві органи влади мають значну автономію в управлінні своїми бюджетами. Це дозволяє їм краще реагувати на місцеві потреби та ефективніше використовувати ресурси.

До другої групи відносяться країни північної Європи тобто скандинавські країни. Висока частка участі регіональної та місцевої влади у фінансуванні соціальних витрат означає, що місцеві органи влади витрачають значну частину свого бюджету на соціальні послуги, такі як охорона здоров'я, освіта і соціальна

допомога. Це дозволяє їм краще відповідати на потреби місцевих жителів і забезпечувати високий рівень цих послуг.

До третьої групи відносяться країни, що мають федеративний устрій до них відносяться країни Західної Європи, такі як Австрія, Німеччина, Швейцарія, що мають значну незалежність бюджетів на різних рівнях влади. Водночас, у них добре розвинена система взаємодії та співпраці між цими бюджетами.

І остання група – Бельгія, Франція, Греція, Італія, Нідерланди, Португалія, Іспанія. Ці країни характеризуються низьким рівнем самостійності місцевих бюджетів, які значною мірою залежать від центрального бюджету.

Для більш повної картини зазначимо, що як федеративні, так і унітарні країни можуть мати високий рівень самостійності місцевої влади.

У 1985 році була прийнята Європейська хартія про місцеве самоврядування, до якої приєдналися 47 країн, включаючи Україну. Це призвело до процесу децентралізації в Європі. Економічна та фінансова децентралізація спричинила формування фінансових відносин між урядами різних рівнів, які поєднують принципи як централізованого управління фінансами, так і автономних бюджетів.

Децентралізація економічна та фінансова призвела до активного розвитку міжурядових відносин, які враховують як принципи бюджетного унітаризму, так і бюджетного федералізму. Під час процесу децентралізації відбувся перерозподіл функцій між різними рівнями влади в користь регіональних та місцевих органів самоврядування. Як результат, були створені самостійні місцеві органи, які мали забезпечити належний контроль з боку місцевого населення. Крім того, децентралізація призвела до зосередження фінансових ресурсів на місцевому рівні, щоб мати можливість фінансувати делеговані повноваження

Хоча важливо відзначити, що досвід децентралізації в світі показав, що сама по собі децентралізація, зокрема у сфері фінансових ресурсів, не є гарантією розвитку місцевих територіальних громад. Крім того, в наш час практично немає універсального та ефективного методу розподілу доходів і видатків між бюджетами на різних рівнях.

У всіх зарубіжних країнах стандартною практикою є розподіл місцевих бюджетів на дві основні категорії: місцеві поточні (адміністративні) бюджети і місцеві бюджети розвитку (інвестиційні бюджети). (2) При складанні цих бюджетів враховується розподіл видатків на поточні (звичайні) та капітальні (інвестиційні) витрати. Хоча цей розподіл є дещо умовним, він допомагає виокремити основні та додаткові видатки місцевих бюджетів. До надходжень у місцеві бюджети включаються місцеві податки і збори, платежі, загальні субсидії від держави та інші джерела доходів.

У розвинених країнах, так само як і в Україні, доходи місцевих бюджетів складаються з податкових та неподаткових надходжень. Податкові надходження (включаючи доходи від податків, зборів та інших обов'язкових платежів) є основою доходів бюджету. У той час як неподаткові доходи також є частиною доходів, вони грають меншу роль у порівнянні з податковими. Досвід країн Європи та США показує, що рівень децентралізації влади в країні в значній мірі впливає на формування дохідної бази місцевої влади та самоврядування.

Швеція та Швейцарія, а також Іспанія, Франція і Італія, очолюють за відсотковим співвідношенням податкових надходжень у загальних доходах місцевих бюджетів частка податкових надходжень в цих країнах варіюється в діапазоні 60%. Проте є країни, де цей показник коливається від 10% до 15%, такі як Словаччина і Велика Британія.

Якщо опиратися на дані з (рис. 3.1.) то можна визначити що найбільшу часту місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів має Австрія і складає 72%. На другому місці США – 66%, далі Швеція і її 61% . Най меншу частку з усіх перелічених мають Велика Британія 37%, Фінлядія 34% та Іспанія із найменшим значенням 31%.

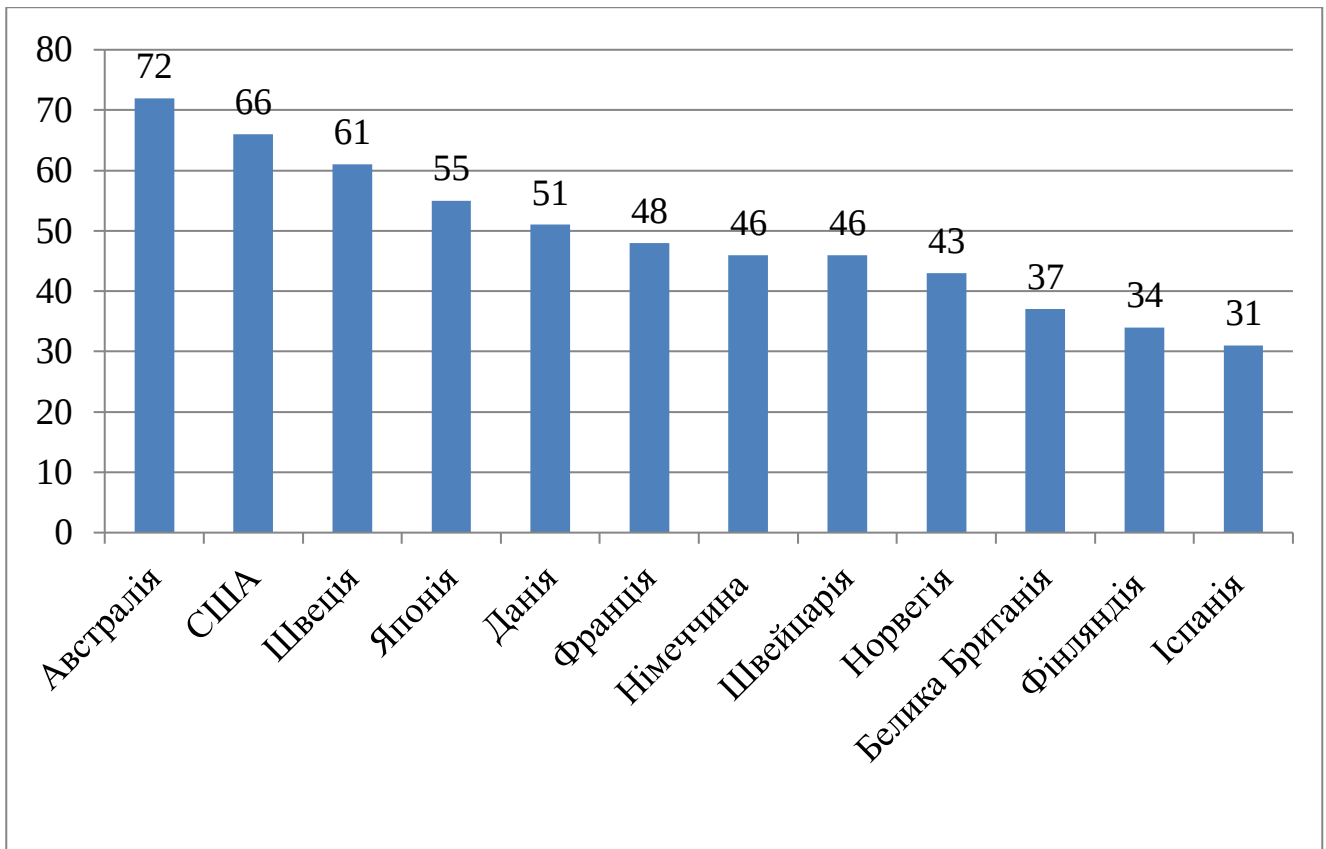

Рис. 3.1. Частка місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів в зарубіжних країнах, (%)

Якщо ж розглядати саму систему місцевого оподаткування то можна зазначити що наприклад в Німеччині існує 55 видів місцевих податків, в Італії - близько 70, у Франції - понад 40, у Бельгії - майже 100, а у Великобританії - тільки 2.

Загалом в європейських країнах, в основному, визначено декілька основних податки, які становлять основну частину доходів місцевих бюджетів.

Отже, в Україні можливо збільшити ставки екологічних податків, а також потрібно зміцнити контроль за їх сплатою, особливо в регіонах з негативним екологічним станом, де є значна кількість великих промислових підприємств та висока густота населення. Ці підприємства, не вдосконаливши свою технологічну базу, виробляють значні забруднення навколишнього середовища, що призводить до серйозних проблем здоров'я місцевого населення.

Для України надзвичайно важливо мати альтернативні джерела доходів місцевих бюджетів, які можуть бути здобуті шляхом введення неподаткових зборів. При пошуку шляхів збільшення доходів місцевих бюджетів, також варто звернути увагу на збори за оренду майна бюджетних установ і доходи бюджетних підприємств від продажу майна.

З одного боку, слід покращити діяльність місцевих органів самоврядування з метою модернізації комунальних об'єктів. Це сприятиме збільшенню привабливості цих об'єктів, створить систему оцінки майна та допоможе здати їх в оренду за ринковими цінами.

З іншого боку, необхідно підвищити контроль за розпорядженням коштів, які надходять бюджетними підприємствами від продажу необоротних активів та інших матеріальних цінностей.

3.2. Шляхи вдосконалення формування дохідної частини місцевих бюджетів України

Формування дохідної частини місцевих бюджетів є критично важливими аспектами для забезпечення фінансової стабільності та економічного розвитку регіонів України. У сучасних умовах децентралізації та реформування фінансових механізмів країни виникає необхідність у створенні ефективної системи управління місцевими фінансами, яка здатна забезпечити стабільні надходження до місцевих бюджетів, а також прозорість та ефективність використання бюджетних коштів.

Ефективне формування дохідної частини місцевих бюджетів потребує вдосконалення податкової політики, оптимізації структури податкових надходжень та розробки нових джерел доходів. Це включає не лише підвищення ефективності збору існуючих податків, але й впровадження нових податкових інструментів та механізмів, які б відповідали сучасним економічним реаліям та сприяли б сталому розвитку місцевих громад.

Реформування дохідної частини місцевих бюджетів в нестабільний стан, що наразі існує в Україні, повинно проводитись у рамках чинної податкової системи. Це реформування має включати як покращення існуючого податкового законодавства, так і перерозподіл доходів між рівнями бюджетної системи з метою підвищення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування.

А щоб реформування мало позитивне значення, основними доходами місцевих бюджетів повинні бути саме місцеві податки. У даний період часу здатність повністю забезпечувати всі функції та потреби регіонів відсутня.

Дослідження фахівців показали, що немає кореляції між зростанням надходжень місцевих податків і зборів та валовою доданою вартістю регіонів. Водночас було доведено, що існує прямо пропорційна залежність між доходами місцевих бюджетів і валовим регіональним продуктом (ВРП).

Неоднорідність податкових надходжень регіонів робить неможливим встановлення єдиного оптимального переліку місцевих податків і зборів, що

підкреслює необхідність їх диференціації. Оптимізувати місцеві податки можна шляхом включення до їх складу повного податку на доходи фізичних осіб та податків на бізнес (плати за ліцензії і патенти), які наразі враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів.

Для більш ефективного надходження доходів до місцевих бюджетів в Україні можна розглянути кілька змін.

По-перше, для контролю за сплатою податків та більш швидкого й ефективного збирання податкових надходжень необхідність у розробці нового більш ефективного механізму. Це може включати автоматизацію процесу збору податків, посилення моніторингу та контролю за платниками податків, а також спрощення процедур сплати податків для бізнесу.

Ефективне податкове адміністрування допомагає у запобіганні випадків податкових несплат, недекларуванню доходів, що сприяє збору всіх законних податків, передбачених законодавством, і запобігає незаконним втратам. Воно також забезпечує широке охоплення населення та бізнесу системою оподаткування, щоб усі платники податків коректно враховувалися в системі і робили свій внесок до місцевого бюджету. Крім того, ефективна система податкового адміністрування дозволяє здійснювати належний контроль за виконанням податкових зобов'язань, включаючи моніторинг та перевірку платників податків, а також ефективні механізми розслідування та притягнення до відповідальності за порушення податкового законодавства. Поліпшення моніторингу руху грошей в економіці допоможе виявити несправедливості у розподілі бюджетних коштів і забезпечити їх більш ефективне використання.

По-друге, уряд повинен стимулювати розвиток місцевих підприємств і спонукати інвесторів до проведення інвестиційної діяльності. Такі дії можуть спонукати до зростання надходжень. Це можна досягти шляхом створення сприятливого бізнес-середовища, спрощення процедур реєстрації та ліцензування бізнесу, залучення інвестиційних проектів і розвитку інфраструктури. Розвиток місцевих підприємств стимулює економічне зростання і збільшення виробництва та послуг на місцевому рівні, що призводить до зростання обсягу податкових

надходжень, включаючи податки на прибуток, нерухомість, землю тощо. Крім того, залучення інвестицій у місцеві підприємства сприяє розвитку та розширенню виробничих потужностей, покращенню інфраструктури та впровадженню інноваційних проектів на місцевому рівні. Це створює сприятливі умови для розвитку бізнесу, підвищення конкурентоспроможності місцевих підприємств, що веде до збільшення кількості робочих місць. У свою чергу, це сприяє зростанню доходів населення, зниженню безробіття та підвищенню споживчого попиту. Зростання споживчого попиту стимулює розвиток бізнесу, збільшення обсягів продажу товарів і послуг, що, у свою чергу, веде до збільшення податкових надходжень.

По-третє, для покращення дохідної частини місцевих бюджетів потрібно підвищити ефективність витрат органів управління. Аналіз бюджетних програм і витрат дозволяє виявити можливості для зменшення непродуктивних витрат і оптимізації політики витрачання бюджетних коштів. Прозорість і контроль за використанням бюджетних коштів також є важливими аспектами для забезпечення ефективного використання ресурсів.

Підвищення ефективності витрат в Україні може мати значний вплив на розвиток країни. Зменшення непродуктивних витрат і оптимізація бюджетних програм дозволять звільнити фінансові ресурси, які можна перерозподілити на пріоритетні сфери, такі як освіта, охорона здоров'я, інфраструктура та соціальна підтримка. Це сприятиме зміцненню людського капіталу, розвитку економіки та покращенню якості життя громадян.

Для досягнення цієї мети необхідно посилити контроль і аудит витрат, щоб виявляти випадки корупції та недбалості. Це допоможе підвищити прозорість, відповідальність посадових осіб і покращити використання бюджетних коштів. Такі заходи сприяють зміцненню довіри в суспільстві та підвищенню ефективності державного управління. Крім того, зменшення непродуктивних витрат може сприяти залученню інвестицій і розвитку місцевих підприємств, що, у свою чергу, збільшить доходи місцевих бюджетів. Оптимізація бюджетних

програм також сприятиме більш ефективному використанню ресурсів і зменшенню надмірних витрат.

Також ефективне використання бюджетних коштів та більше детальніша перевірка за їхніми витрачаннями є одним із важливих кроків України до її сталого розвитку в майбутньому, що в свою чергу має позитивний вплив на економіку та на суспільство в цілому.

По-четверте, провадження інновацій для розвитку місцевих податків. Збільшення різноманітності податків в податковій системі може стимулювати збільшення доходів у місцевих бюджетах. Наприклад, введення податків на нерухомість, землю, транспортні засоби або туристичну діяльність має можливість збільшити базу надходжень бюджету.

Перегляд податкової політики може сприяти покращенню фінансової ситуації місцевих бюджетів в Україні з різних причин. Ці зміни можуть призвести до зростання доходів, підвищення фінансової автономії, активізації економічного зростання та розширення фінансових можливостей місцевих органів самоврядування.

Впровадження нових податків або зміни відсотків існуючих може сприяти зростанню надходжень і забезпечити більшу ресурсну базу для розвитку і потреб суспільства. Збільшена фінансова самостійність дозволяє місцевим бюджетам бути менш залежними від центрального уряду для фінансування та гнучко реагувати на місцеві потреби і пріоритети.

Стимулювання інвестицій і розвиток підприємницької діяльності країни може бути наслідком цього процесу, що сприяє економічному зростанню місцевості. Посилення ролі місцевих податків має можливість надати місцевим органам самоврядування розширити свої фінансові можливості і більше інвестувати в пріоритетні сфери, що сприяє покращенню якості життя місцевого населення.

По-п'яте, забезпечити більшу фінансову самостійність місцевих бюджетів може стимулювати зростання їх доходів. Це можна досягти шляхом перегляду

фіскальних правил і розподілу податкових надходжень між центральним та місцевими органами влади.

Україна в даний момент часу стикається з великою кількістю соціально-економічних викликів. Одним із найбільш важливих завдань є підвищення рівня життя населення, що можливо досягти за рахунок зміцнення фінансової самостійності місцевих бюджетів. Посилення фінансової самостійності має декілька корисних ефектів для України:

1. Збільшення дохідної частини місцевих бюджетів, яке дозволяє країні розвиватися а , також вирішує суспільні проблеми громадян країни
2. Надає місцевим самоврядуванням змогу бути більш незалежними від головного органу влади під час використання бюджетних ресурсів.
3. Стимулює розвиток регіонів в економіці та залучає інвесторів ефективно інвестувати в регіони, що також збільшує якість життя населення
4. Збільшує простір застосування фінансів місцевих самоврядувань для інвеститорської діяльності у пріоритетні бюджетні сфери, такі як освіта, охорона здоров'я та соціальна підтримка

Таким чином виходить що збільшення фінансової самостійності регіонів країни має великий вплив на покращення українського становища та покращення життя громадян.

По-шосте, впровадження та розвиток систем, що дозволяють швидко та безперешкодно сплачувати податки та електронне управління цими системами.

Це надає змогу збільшенню ефективності збору податкових платежів, спрощення процедури сплати податків та покращити облік надходжень. Впровадження таких систем спонукає до зменшення корупції та само собою викликає збільшення доходів. Розвиток електронних систем оплати та електронного управління цими системами в Україні надає багато переваг. Ці переваги включають зручність та швидкість здійснення платежів, зменшення корупції, економічну ефективність, прозорість та доступність і збільшення доходів місцевих бюджетів.

Електронні системи оплати дозволяють здійснювати платежі без необхідності відвідувати офіси або стояти у чергах. Вони також зменшують ризик корупції та недобросовісної поведінки, оскільки цифрові транзакції залишають електронний слід. Автоматизація процесів збору та обробки фінансової інформації сприяє економічній ефективності, знижує витрати та помилки. Прозорий обмін фінансовою інформацією забезпечує доступність інформації для учасників та полегшує управління фінансами.

Крім того, розвиток електронних систем оплати сприяє збільшенню доходів місцевих бюджетів шляхом ефективнішого збирання платежів та підвищення контролю над ними

І останій до цього списку можливих змін в податковій сфері місцевих бюджетів можна додати підвищення податкової обізнаності громадян.

Освіта та інформація з підвищення податкової обізнаності можуть сприяти своєчасній та точній сплаті податків громадянами. Підвищення громадянської свідомості та відповідальності може позитивно позначитися на збільшенні податкових надходжень. Розглядати ці фактори важливіо для розробки та реалізації комплексної стратегії підвищення ІТ-ефективності.

Надходження з місцевого бюджету, допомагає забезпечити більшу відповідальність громадян за сплату податків, що, в свою чергу, підвищує дохід місцевих бюджетів. Крім того, це допомагає знизити рівень корупції та незаконного ухилення від сплати податків.

І нарешті, підвищення податкової обізнаності може допомогти громадянам краще зрозуміти, як формуються їхні податки.

ВИСНОВКИ

В кваліфікаційній роботі було здійснено комплексне теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні проблем формування і виконання місцевих бюджетів. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку таких висновків.

1. У роботі розкрито теоретичні засади доходів місцевих бюджетів, охарактеризовано зміст та форми її функціонування. Визначено, що доходи місцевих бюджетів грають ключову роль у забезпеченні функціонування та розвитку місцевого самоврядування. Вони є головним джерелом фінансування для місцевих самоврядувань, що дозволяють забезпечити стабільність фінансових ресурсів, необхідних для надання послуг і виконання програм на місцевому рівні.

2. Виконано дослідження сучасного стану, за яким можна зрозуміти, що країна знаходиться в важкому стані. У даний період часу через повномасштабну війну з РФ. Місцеві бюджети відчувають брак доходів, що погіршує наповнення доходної бази місцевих бюджетів. Постійне перебування в кризі не дає їй розвитку. Зменшення доходів місцевих бюджетів негативно впливає на розвиток регіон. Відбуваються постійні зміни в оподаткуванні хоч і частково, але налагоджують становище регіонів.

3. Розкрили, яким чином відбувається казначейсько обслуговування доходів місцевих бюджетів, що платежі здійснюються на спеціалізовані рахунки в Казначействі у національній валюті. Всі надходження до місцевих бюджетів обов'язково перераховуються через їх рахунки. Органи Казначейства здійснюють операції з платежами, які складають доходи загального та спеціального фондів місцевого бюджету. Платежі, що призначені для розподілу між різними рівнями бюджетів, перераховуються на відповідні рахунки Казначейства.

4. Визначено, що повномасштабна Війна на територію України призвела до хоч і збільшення податків до місцевих бюджетів, але якщо порівнювати з іншими показниками то сторстерігається інша картина. Розглянувши частку доходів місцевих бюджетів в складі ВВП з'ясували, що хоч кількість місцевих доходів збільшилась з 2020 із сумою 471,5 млрд. грн. та 2023 625,6 млрд. грн., різниця

склала 154,1 млрд. грн., її часта в ВВП навпаки почала зменшуватись. В 20 році вона склала 7,4% а вже в 2023 7,3. Хоч це і невелика різниця але все одно вказує що місцеві бюджети не встигають адаптуватися до сьогоденних дій.

4.Виконано дослідження формування дохідної частини місцевих бюджетів України за яким можна зрозуміти, що в сучасних умовах податкові надходження займають найбільшу частку усіх доходів місцевих бюджетів. Загалом вони більш стабільні окрім 20 року так як через збільшення поєних надходжень ПДФО збільшило частку податків до 70,9% або ж 11,2% але вже в наступному році ситуація більш стабілізувалась і податкові надходження зменшились до 66,6%.

Загалом можна визначити що податкові та неподаткові надходження, на які місцеві органи влади не мають прямого впливу (особливо це стосується міжбюджетних трансфертів), є надто нестабільними через зміну законодавства та лобіювання політичних рішень щодо їх надання.

5.Виходячи с усього для збільшення частки податкових надходжень у доходах місцевих бюджетів та забезпечення їх збалансованості необхідно не лише чітке законодавче закріплення бюджетних повноважень і відповідальності органів влади різних рівнів при формуванні доходів, але й надання органам місцевої влади права запроваджувати на своїй території місцеві податки і збори. Це включає можливість самостійно встановлювати ставку, базу оподаткування та строки сплати цих податків до місцевого бюджету, незалежно від центральної влади. Що стосується неподаткових надходжень вони є невеликими але також мають значний вплив на наповнювальність місцевих бюджетів. Також вони є на відміну від податків, більш стабільними тому влада може скористатися при формуванні бюджету.

6.Підчас виконаної роботи визначили роль міжбюджетних трансфертів в доходах місцевих бюджетів. Офіційні трансферти за весь аналізований період були нестабільними в залежності від ситуації так наприклад у 20 році вони складали 160,2 млрд. грн. а в 2022 році 136,8 млрд. грн. що є менше за попередні або ж наступні роки. Також через це частка їх в доходах місцевих бюджетів в цих

періодах особливо знижувалась найнижче значення зафіксовано в 2022 році 24,6%.

7.Також для більш детального розуміння теми розібрали доходи місцевих бюджетна на прикладі Одеської міської територіальної громади. Визначили що бюджет міста складається з загального та спеціального фондів також до їх складу можна додати міжбюджетні трансферти, якщо не враховувати їх у складі цих фондів. Найбільшу частку займає загальний фонд опираючись на аналіз який біло виконано можна визначити о доходи загального фонду зростають законним роком їх значення зупинилось у 2023 році на позначці 6,5 млрд. грн. Що стосується спеціального фонду то він має найменшу частку. Загалом змін у цьому фонді не відбувається.

8. У сучасних умовах недостатній обсяг фінансових ресурсів актуалізує питання міжбюджетних трансфертів за допомогою яких створюється баланс між витратами та доходами бюджету. Ми вважаємо, що надмірна залежність від трансфертів робить місцеві органи влади безпосередньо залежними від центрального уряду. Держава ж виправдовує це своєю зацікавленістю у фінансуванні певних видатків та здійсненні контролю за ними. Тому збільшення офіційних трансфертів є несумісним.

9.Однією з важливих проблем наповнення місцевих бюджетів в Україні залишається хаотичне та безсистемне надання різноманітних податкових пільг, які часто використовуються як інструмент політичного торгу. Також хочемо зазначити зо загалом пільги отримують підприємства з великим прибутком. Що є не ефективним для держави. Таким чином, в сучасних умовах необхідно розробити чітку стратегію надання податкових пільг і встановити ефективну систему контролю за ними. Це дозволить оцінити вплив введення пільг на доходи та позитивно вплине на фінансове забезпечення місцевих бюджетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Артус М. Фінансовий механізм в умовах ринкової економіки / М. Артус // Фінанси України. – 2016. – № 5. – С. 54-59.
- 2.Борох Н. М. Шляхи вдосконалення механізму поповнення дохідної частини місцевих бюджетів України в кризовий період економіки // Бізнес Інформ. – 2014. – № 6. – С. 55–56.
- 3.Буряченко А. Функціональна децентралізація та вдосконалення системи бюджетних відносин / А. Буряченко // Фінанси України. – 2014. – № 2. – С. 19-29.
- 4.Бюджетний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17>.
- 5.Василик О. Д., Павлюк К. В. "Державні фінанси України". - Київ: Центр учбової літератури, 2013.
- 6.Гнип І. П. Перспективи розвитку системи місцевих податків і зборів в Україні / І. П. Гнип // – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=344>
- 7.Голинська О.В.Про місцеві бюджети-людською мовою: Методичний посібник /,- Миколаїв: – 2014.–154 с
- 8.Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України № 252 від 11.03.2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-%D0%BF#Text>.
- 9.Данилишин Б. М. Децентралізація у країнах ЄС: уроки для України / Б. М. Данилишин, В. В. Пилипів. // Регіональна економіка. – 2016. – № 1. – С. 5-11.
- 10.Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/>.
- 11.Державний веб-портал бюджету для громадян [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://openbudget.gov.ua/>.

12. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України No 252 від 11.03.2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-%D0%BF#Text>.

13. Довідка Міністерства фінансів України «Виконання доходів місцевих бюджетів за 2020 рік» [Електронний ресурс] // Київ. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://mof.gov.ua/storage/files/Довідка_на_сайт_за_2020_рік.pdf.

14. Довідка Міністерства фінансів України «Виконання доходів місцевих бюджетів за 2021 рік» [Електронний ресурс] // Київ. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: [https://mof.gov.ua/storage/files/Довідка_на_сайт_за_січеньгрудень_2021_року\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/Довідка_на_сайт_за_січеньгрудень_2021_року(1).pdf).

15. Довідка Міністерства фінансів України «Виконання доходів місцевих бюджетів за 2022 рік» [Електронний ресурс] // Київ. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://mof.gov.ua/storage/files/Довідка_оновлена_на_сайт_за_2022_рік.pdf.

16. Довідка Міністерства фінансів України «Виконання доходів місцевих бюджетів за 2023 рік» [Електронний ресурс] // Київ. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: https://mof.gov.ua/storage/files/Довідка_на_сайт_за_2023_рік.pdf.

17. Євдокімова М. О. МІСЦЕВІ ФІНАНСИ Навчальний посібник Харків – 2014. – с. 156-160.

18. Іщук Л. І., Мартинюк А. П., & Ревейчук Ю. М. (2021). МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО ВИРІВНЮВАННЯ РЕГІОНІВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА. Економічний форум, 1(4), 49-53. <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2021-4-7>.

19. Казначейська система: підручник / за наук. ред. д. е. н., проф. А. І. Крисоватого, д. е. н., проф. О. П. Кириленко, Т. Я. Слюз. – Тернопіль: ЗУНУ, 2020. – 364 с.

20. Каленська В. Система казначейського контролю за бюджетними коштами / В. Каленська // Актуальні проблеми економіки. – 2017. – № 5. – С. 128–134.

21. Кировенко О. П. Місцеві фінанси: підручник / О. П. Кировенко. – Київ: УБС НБУ, 2015. – 579 с.
22. Клименко О. М. Сучасний стан дохідної частини місцевих бюджетів України / О. М. Клименко, Н. В. Кальчук // Економіка та держава. – 2016. – № 11. – С. 61-64., с. 64.
23. Ковалевич Д. А. Місцеві бюджети та їх роль у територіальному розвитку / Д. А. Ковалевич // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту: Економічні науки / Чернів. торг.-екон. ін-т. КНЕТ. – 2014. – № 2(54). – С. 198-203.
24. Кондусова Л., Нескородева І., Алексєєнко І. Управління фінансовими ресурсами місцевого бюджету: монографія. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2017. – 289 с.
25. Кравчук В. В., Гринчук В. М. Розвиток інноваційної діяльності як інструменту підвищення конкурентоспроможності регіону // Проблеми науки. – 2012. – № 11. – С. 21-27.
26. Кужелєв М. О., Плахотнюк В. В. Формування місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації. Економічний вісник університету. – 2018. – Вип. 36(1). – С. 302–312.
27. Кулик І. О. Шляхи удосконалення управління місцевими бюджетами / І. О. Кулик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2012-2/doc/2/11.pdf>.
28. Луніна І. О. Розвиток бюджетної децентралізації в Україні: наукова доповідь / І. О. Луніна. – К. : НАН України, ДУ «Ін.-т екон. та прогнозув. НАН України», 2016. – 70 с.
29. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади : Навч. посіб. 7-ме вид. Київ : Ін-т громад. сусп-ва, 2017. 477 с
30. Ніколаєва О. П., Маглаперідзе А. С. Місцеві фінанси: навч. посіб. / О. П. Ніколаєва, А. С. Маглаперідзе. – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 354 с.
31. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>.
32. Офіційний сайт міста Одеса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://omr.gov.ua/ua/>.

33. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
34. Поняття бюджету та його роль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://arm.naiau.kiev.ua/books/finansove_pravo/lekcia4.html.
35. Про бюджетну класифікацію: Наказ Міністерства фінансів України № 11 від 14.01.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0117-11#Text>.
36. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закон України № 1082-IX від 15 грудня 2022 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text>.
37. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів: Наказ Міністерства фінансів України від 23.08.2012 р. № 938 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1569-12>.
38. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку застосування органами Державної казначейської служби України заходів впливу за порушення бюджетного законодавства: Наказ Державної казначейської служби України від 29.12.2012 р. № 394 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002840-16#Text>
39. Пушкар М. С. Казначейська система: навч. посіб. / М. С. Пушкар, В. П. Пантелеєв. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2015. – 471 с.
40. Регламентний закон України про місцеве самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2012-2/doc/2/11.pdf>.
41. Романенко О. Роль міжбюджетних трансфертів у реалізації бюджетної політики в Україні / О. Романенко // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1. – С. 108-114.
42. Свириденко Д. А., Шлапко Т. В. Державні фінанси: навч. посіб. – Суми: Університетська книга, 2018. – 447 с.

43. Світовий досвід оподаткування (досвід розвитку та модернізації податкових служб країн світу) // Офіційний портал Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/modernizatsiya-dps-ukraini/arkchiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid>

44. Стойко О. Я., Дема Д. І. Фінанси :підручник. Київ :Алерта, 2017. 406 с.

45. Тетяна. С. Публічний звіт Голови Державнох Казначейської служби України 2023 рік / С.Тетяна. // – 2024 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civi2018/zvit2023/zvit_kazna_2023.pdf

46. Тетяна. С. Публічний звіт Голови Державнох Казначейської служби України 2022 рік / С.Тетяна. // – 2023 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/storage/app/sites/1/uploadedfiles/ПУБЛІЧНИЙ%20ЗВІТ%20за%202022%20рік.pdf>

47. Тетяна. С. Публічний звіт Голови Державнох Казначейської служби України 2021 рік / С.Тетяна. // – 2022 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/storage/app/sites/1/uploadedfiles/%20звіт%20Голови%20Державної%20казначейської%20служби%20України%20Тетяни%20Слюз%20про%20підсумки%20діяльності%20Казначейства%20за%202021%20рік.pdf>

48. Тетяна. С. Публічний звіт Голови Державнох Казначейської служби України 2020 рік / С.Тетяна. // – 2021 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/storage/app/uploads/public/602/e68/fb0/602e68fb0b6db069994723.pdf>

49. Ткачук А. Місцевесамоврядування та децентралізація. Законодавство (навчальний модуль) / А. Ткачук. – К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. – 80 с.

50. Тулай О. Зарубіжний досвід функціонування місцевих бюджетів та можливість його імплементації у вітчизняну практику / О. Тулай [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/socgum/knp/121/knp121_93-97.pdf.

51. Управління фінансовими ресурсами місцевого бюджету: монографія / Л. Кондусова, І. Нескородева, І. Алексеєнко та ін. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2017. – 289 с.

52. Чернявська О. Місцеві бюджети та децентралізація влади / О. Чернявська // Економіка України. – 2018. – № 9. – С. 85-90.
53. Чечуліна О. Контроль бюджетних повноважень при виконанні бюджетів/ О. Чечуліна // Фінанси України. – 2011. – № 6. – С. 78–82.
54. Шаповалова Л. Ю., Іванова М. І. Реформування системи міжбюджетних відносин в Україні: проблеми та перспективи / Л. Ю. Шаповалова, М. І. Іванова // Економіка та держава. – 2016. – № 3. – С. 13-17.
55. Юрчук Л. М. Роль міжбюджетних трансфертів у забезпеченні фінансової самодостатності територіальних громад / Л. М. Юрчук // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Економіка і суспільство. – 2018. – № 1. – С. 136-142.
56. Яфінович О. Місцеві бюджети та міжбюджетні відносини: досвід європейських країн та проблеми України / О. Яфінович // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2015. – № 2 (167). – С. 92-100.

СТРУКТУРА АПРАТУ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

1. Керівництво

2. Управління організаційно-розпорядчої роботи, комунікації та міжнародного співробітництва

відділ комунікації та інформаційного забезпечення

відділ міжнародного співробітництва та європейської інтеграції

сектор організаційно-розпорядчої роботи

3. Управління внутрішнього аудиту

- відділ аудиту та координації діяльності
- відділ аналітичної роботи та оцінки ризиків

4. Управління персоналу

- відділ персоналу та державної служби
- відділ розвитку персоналу

5. Юридичний департамент

- відділ договірної та аналітичної роботи
- відділ виконання судових рішень
- відділ розгляду звернень юридичних та фізичних осіб

- відділ претензійно-позовної роботи

6. Управління видатків державного бюджету

- відділ видатків державного управління та виробничої сфери
- відділ видатків невиробничої сфери
- відділ видатків оборони, державної безпеки, судових та

правоохоронних органів

7. Управління електронних сервісів

- відділ технологічних операцій
- відділ технічної підтримки (контактний центр)

8. Управління місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин

- відділ фінансування міжбюджетних трансфертів
- відділ виконання міжбюджетних трансфертів
- відділ моніторингу видатків місцевих бюджетів

9. Департамент фінансових ресурсів

- зведений відділ
- відділ ресурсного балансу
- відділ казначейських операцій
- відділ лімітів видатків

10. Відділ обслуговування державного боргу

11. Управління бюджетних надходжень та електронного

адміністрування податків

- відділ бюджетних надходжень
- відділ електронного адміністрування податків

12. Управління обслуговування розпорядників коштів та інших

клієнтів

- відділ обслуговування державного управління та виробничої сфери
- відділ обслуговування невиробничої сфери
- відділ обслуговування оборони, державної безпеки, судових та

правоохоронних органів

13. Департамент консолідованої звітності

- відділ звітності про виконання державного та зведеного бюджету
- відділ оперативного репортінгу
- відділ звітності про виконання місцевих бюджетів
- відділ звітності розпорядників коштів та інших клієнтів

14. Департамент бухгалтерського обліку операцій державного та

місцевих бюджетів

- відділ бухгалтерського обліку операцій державного бюджету
- відділ бухгалтерського обліку розпорядників коштів та інших клієнтів
- відділ бухгалтерського обліку операцій місцевих бюджетів та інших

операцій

- відділ бухгалтерського обліку валютних операцій

15. Департамент методології з обслуговування бюджетів, бухгалтерського обліку, звітності та розвитку Казначейства

- відділ методології казначейського обслуговування бюджетів за видатками та інших клієнтів
- відділ методології бухгалтерського обліку та звітності про виконання бюджетів
- відділ методології казначейського обслуговування бюджетів за доходами
- відділ методології казначейського обслуговування розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів, організації внутрішнього контролю та розвитку Казначейства

16. Департамент цифрової трансформації та інформаційно-комунікаційних систем

- відділ цифрового та інноваційного розвитку
- Управління електронних комунікаційних систем
- відділ комунікаційного обладнання та мереж
- відділ доменних та мережевих сервісів
- Управління інформаційних систем
- відділ інформаційних ресурсів
- відділ серверного обладнання
- відділ підтримки цифрової інфраструктури

17. Управління платіжних систем

- відділ технологічних операцій
- відділ обслуговування операційного дня за видатками
- відділ обслуговування операційного дня за надходженнями

18. Управління діловодства

- загальний відділ
- відділ контролю виконавської дисципліни та роботи архіву

19. Фінансовий департамент

- відділ фінансового забезпечення
- відділ бухгалтерського обліку, фінансової та бюджетної звітності
- відділ розрахунків та іншої звітності
- відділ управління майном

20. Управління (Центр) сертифікації ключів

- відділ реєстрації та роботи з клієнтами
- відділ сертифікації ключів
- сектор адміністрування та захисту ключової інформації

21. Управління безпеки

- відділ інформаційної безпеки
- відділ внутрішньої безпеки

22. Відділ адміністративно-господарської роботи

23. Сектор закупівель

24. Сектор з питань запобігання та виявлення корупції

25. Сектор з питань мобілізаційної роботи

26. Сектор мережі

27. Сектор режимно-секретної роботи